

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра: публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття ступеня освітнього ступеня магістра

на тему:

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З МАЙНОМ, ЩО
ПЕРЕЙШЛО У ВЛАСНІСТЬ ДЕРЖАВИ**

Виконав: студент магістратури
за спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування

Медведєв М. Є.

(прізвище та ініціали)

Керівник: кандидат наук з
державного управління,
доцент, доцент кафедри
публічного управління та
адміністрування

М.О. Маланчій,

(прізвище та ініціали)

Рецензент:

(прізвище та ініціали)

Хмельницький – 2020 рік

ЗМІСТ

АНОТАЦІЇ.....	3
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ТОВАРІВ, ЩО ВИЛУЧАЮТЬСЯ ЧИ ПРИЙМАЮТЬСЯ НА ЗБЕРІГАННЯ МИТНИЦЯМИ.....	9
1.1. Поняття майна, що перейшло у власність держави.....	9
1.2 Види майна, що перейшло у власність держави.....	16
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ОПЕРАЦІЙ З МАЙНОМ, ЩО ПЕРЕЙШЛО У ВЛАСНІСТЬ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ.....	21
2.1 Види операцій з майном, що перейшло у власність держави	21
2.2 Порядок здійснення реалізаційних процедур у діяльності митних органів України	32
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З МАЙНОМ, ЩО ПЕРЕЙШЛО У ВЛАСНІСТЬ ДЕРЖАВИ.....	37
3.1. Удосконалення порядку зберігання майна, що перейшло у власність держави.....	37
3.2 Підвищення ефективності реалізаційних процедур щодо майна, яке перейшло у власність держави.....	52
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

Анотації

Медведєв М. Є. Державне регулювання операцій з майном, що перейшло у власність держави. Магістерська робота. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. 2020. 69с.

У роботі запропоновано розуміти під державним майном, що перейшло у власність держави – будь-яке майно (активи), яке належало юридичним чи фізичним особам та в установленому законодавством порядку перейшло у власність держави в особі органів, до компетенції яких віднесено розпорядження ним. Підкреслено, що економічний ефект від розпорядження таким майном недостатньо суттєвий, що вказує на необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності діяльності у відповідній сфері.

Виділено основні операції з вилученими товарами: операція з фактичного вилучення товарів або прийняття товарів на зберігання; попередня оцінка товарів та передача їх на зберігання; визначення фактичного статусу товарів; залежно від статусу товару вживаються заходи з розпорядження товарами; перерахування коштів отриманих від розпорядження після відшкодування понесених витрат на організацію розпорядження ними та зарахування їх до держбюджету або на рахунок митниці – у випадку реалізації швидкопсувних товарів до рішення суду, а також реалізації товарів, за якими не звернувся власник або уповноважена ним особа. У окремих випадках можливе повернення власнику майна або коштів, отриманих від його реалізації.

Визначено, що нормативно-правові акти, які регламентують діяльність державних органів у цій сфері, не забезпечують єдиних підходів у здійсненні зазначених операцій, внаслідок чого існуюча розгалужена система управління цим майном неефективна і не відповідає інтересам держави та потребує негайного перегляду.

Підкреслена необхідність удосконалення процесу правового регулювання відносин з передання майна (товарів) на відповідальне зберігання через розробку зразкової форми договору передання майна (товарів) та транспортних засобів на відповідальне зберігання підприємствам. Важливою частиною такого договору мають бути умови щодо притягнення до відповідальності підприємства за

невиконання умов договору, особливо у частині виникнення нестач викликаних втратою майна переданого на відповідальне зберігання. Нормативного закріплення у зразковій формі договору передання майна (товарів) та транспортних засобів на відповідальне зберігання підприємствам вимагає також така важлива умова як додаткові підстави розірвання договору, страхування майна (товарів) та страхування майнової відповідальності.

Вперше наголошено, що основу проведення відбору підприємств має бути покладено два критерії : спеціалізації та вільного жеребкування (якщо характеристики товарів та суб'єктів надання послуг (підприємств) з відповідального зберігання є однаковими). Наголошено, що «ProZorro. Продажі» вбачався більш перспективним варіантом, адже вже цей майданчик пропонує більш прозорі умови продажу майна (дворівнева архітектура та об'єктивний розмір винагороди і порядок її розподілу серед електронних майданчиків), а також дає можливість проведення такого виду торгів як «голландський» аукціон, що у випадку майна, що переходить у власність держави за порушення митного законодавства, є суттєвою перевагою.

Ключові слова: майно, товари, власність, митні склади, договір зберігання, реалізація майна.

Medvedev M.E. State regulation of transactions with property that became the property of the state. Master thesis. Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law. 2020. 69 p.

The paper proposes to understand state property that has become the property of the state - any property (assets) that belonged to legal entities or individuals and in the manner prescribed by law became the property of the state in the person of the bodies responsible for its disposal. It is emphasized that the economic effect of the disposal of such property is not significant enough, which indicates the need to find ways to improve the efficiency of activities in this area.

The main operations with seized goods are highlighted: the operation of actual seizure of goods or acceptance of goods for storage; preliminary evaluation of goods and their transfer for storage; determination of the actual status of goods; depending on

the status of the goods, measures are taken to dispose of the goods; transfer of funds received from the order after reimbursement of expenses incurred for the organization of their disposal and crediting them to the state budget or customs account - in case of sale of perishable goods before the court decision, as well as sale of goods not applied for by the owner or his authorized person. In some cases, it is possible to return to the owner of the property or funds received from its sale. It is determined that the regulations governing the activities of state bodies in this area do not provide uniform approaches in carrying out these operations, as a result of which the existing extensive system of property management is inefficient and does not meet the interests of the state and needs immediate review.

The need to improve the process of legal regulation of relations on the transfer of property (goods) for safekeeping through the development of a model contract for the transfer of property (goods) and vehicles for safekeeping to enterprises is emphasized. An important part of such a contract should be the conditions for bringing the company to justice for non-compliance with the terms of the contract, especially in terms of shortages caused by the loss of property transferred to safekeeping. Normative consolidation in the exemplary form of the contract of transfer of property (goods) and vehicles for safekeeping to enterprises is also required by such an important condition as additional grounds for termination of the contract, property (goods) insurance and property liability insurance. It was emphasized for the first time that the selection of enterprises should be based on two criteria: specialization and free draw (if the characteristics of goods and entities providing services (enterprises) for responsible storage are the same). It is emphasized that "ProZorro. Sales" was seen as a more promising option, because this platform already offers more transparent conditions for the sale of property (two-tier architecture and the objective amount of remuneration and the order of its distribution among electronic platforms), as well as allows such bidding as "Dutch" auction. In the case of property that becomes the property of the state for violation of customs legislation, is a significant advantage.

Key words: property, goods, property, customs warehouses, storage contract, sale of property.

ВСТУП

Актуальність теми Реалізація майна, що переходить у власність держави є додатковим джерелом поповнення Державного бюджету України. Тому від ефективності роботи державних органів, які наділені функціями пошуку, вилучення, конфіскації, подальшого розпорядження майном, яке може бути звернено в дохід держави, залежать показники поповнення доходної частини державного бюджету. Найбільш активно у цій сфері діють митні органи України.

На сьогоднішній день в чинних нормативно-правових актах існує значна кількість понять, які можна віднести до загальної категорії «майно, що перейшло у власність держави». При цьому, іноді різні за змістом поняття, ототожнюють або плутаються на практиці, фактично відбувається їх змістова підміна. Більшість нормативно-правових актів, якими врегульовано питання розпорядження майном, що перейшло у власність держави приймалось ще в 90-х роках, і враховуючи глобалізаційні економічні процеси, технічний прогрес, реорганізаційні заходи в системі державних органів, нормативна база потребує нагального перегляду.

Можна констатувати той факт, що існуюча правова система, яка регулює питання розпорядження з майном, що переходить у власність держави за порушення митного законодавства, потребує докорінних змін. Отже, проблемою, яка потребує наукового вирішення є недосконалість процедур, пов'язаних із поводженням з майном, що переходить у власність держави за порушення митного законодавства.

Науково-теоретичну основу дослідження склали положення, висновки, наукові результати, що містяться в працях вітчизняних та зарубіжних науковців-правників та економістів.

Питання щодо переходу майна у власність держави, у тому числі сутності та видів товарів, що вилучаються чи приймаються на зберігання митницями та операції з ними висвітлювали у своїх роботах І. Бережнюк, О. Вакульчик, П. Пашко, С. Терещенко, Л. Пісьмаченко, А. Берзан, О. Грачов, Н. Жанарбаєва, М. Каленський, С. Коляда, У. Романюк, Є. Корнієнко, М. Разумей, Л. Пісьмаченко, Н. Єсипчук, Т. Єдинак, В. Фоменко та інші.

Деякі проблеми, пов'язані з державним майном, досліджували у своїх працях А. Гальчинський, І. Лукінов, О. Пасхавер, М. Чечетов. Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано аналіз поняття «майно, що перейшло у власність держави», здійснення його класифікації свідчить, що дана тема, практично не досліджувалась.

Мета і завдання дослідження. *Мета* магістерської роботи полягає у визначенні та розв'язанні комплексу теоретичних і практичних проблем державного регулювання операцій з майном, що перейшло у власність держави, а також у розробці науково-теоретичних та практичних рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання операцій з майном, що перейшло у власність держави.

Для досягнення цієї мети в процесі дослідження поставлено такі *завдання*:

- поняття та види майна, що перейшло у власність держави;
- дослідити види операцій з майном, що перейшло у власність держави;
- проаналізувати організаційно-правові засади функціонування складів митних органів;
- дослідити порядок здійснення реалізаційних процедур у діяльності митних органів України;
- проаналізувати шляхи удосконалення порядку зберігання майна, що перейшло у власність держави;
- визначення шляхи підвищення ефективності реалізаційних процедур щодо майна, яке перейшло у власність держави.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері державного регулювання операцій з майном, що перейшло у власність держави.

Предметом дослідження є державне регулювання операцій з майном, що перейшло у власність держави, положення управлінської та юридичної науки, адміністративна практика в сфері зберігання та реалізації майном, що перейшло у власність держави.

Методи дослідження. У магістерській роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. В основу дослідження покладено діалектичний метод із системно-структурним підходом

до вивчення матеріалу та одержаних внаслідок цього висновків. На основі поєднання дедуктивного та індуктивного методів, послідовно з'ясовано закономірності тенденцій розвитку законодавства в сфері державного регулювання операцій з майном, що перейшло у власність держави та обґрунтовано відповідні висновки. Методи аналізу та синтезу використовувалися при формулюванні пропозицій щодо удосконалення державного регулювання операцій з майном, що перейшло у власність держави в Україні.

Інформаційна база дослідження. Вихідними даними для проведення цієї роботи є наукові джерела у досліджуваній сфері, міжнародна та вітчизняна нормативна база щодо правового регулювання сфери державного регулювання операцій з майном, що перейшло у власність держави. Зокрема, Конституція України, Закони України, ЦК України, Митний кодекс України, ГК України, нормативні акти КМУ, Міністерства фінансів України, ДФСУ та інших органів державної влади.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в роботі висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані:

у законотворчій роботі – як теоретичний матеріал для нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері державного регулювання операцій з майном, що перейшло у власність держави на сучасному етапі;

у правозастосовчій практиці – для вдосконалення практики застосування норм чинного законодавства, що регламентує державного регулювання операцій з майном, що перейшло у власність держави.

Структура магістерської роботи включає вступ, три розділи, шість підрозділів, висновки, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ТОВАРІВ, ЩО ВИЛУЧАЮТЬСЯ ЧИ ПРИЙМАЮТЬСЯ НА ЗБЕРІГАННЯ МИТНИЦЯМИ

1.1. Поняття майна, що перейшло у власність держави

З позицій господарського та цивільного права кожне правовідношення виникає з приводу конкретних матеріальних або нематеріальних благ, які в юридичній доктрині та в законодавстві визнаються об'єктами прав. Відтак об'єкти прав водночас є об'єктами правовідносин. Оскільки ж юридичним змістом правовідносин є права та обов'язки їх учасників щодо матеріальних та нематеріальних благ, то об'єкти прав є також об'єктами обов'язків з тією особливістю, що учасник правовідносин, якому належить конкретне майнове право, вважається суб'єктом права, а учасник, на якого покладено відповідний обов'язок щодо носія права (зокрема, утримуватися від порушення цього права, вчинити певні дії на користь носія права) - є суб'єктом цього обов'язку. Таким чином, об'єктом прав (правовідносин) є все те, на що спрямоване суб'єктивне право і суб'єктивний обов'язок учасників правовідносин, тобто все те, з приводу чого виникає, змінюється чи припиняється правовідношення, і в першу чергу – речі, які виступають з економічної точки зору як товари.

В міжнародному законодавстві, зокрема Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції ООН від 31.10.2003 «майно» означає будь-які активи, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, виражені в речах або в правах, а також юридичні документи або акти, які підтверджують право власності на такі активи або інтерес у них [10].

Відповідно до Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму поняття «майно» включає майно будь-якого виду, незалежно від того, матеріальне воно чи виражене в правах, рухоме чи нерухоме, та правові документи або документи, які підтверджують право на таке майно або частку в ньому [11]. Подібне розуміння майна закріплене і у багаточисельних міжнародно-правових актах. Так, наприклад, в Угоді між Кабінетом Міністрів

України та Урядом Турецької Республіки про безоплатну передачу майна від 03.03.2016, 08.03.2016 року вказано, що майно є терміном, який охоплює всі види матеріальних одиниць [50]. Відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом США про взаємну допомогу між їх митними адміністраціями від 23.05.2016 року термін «майно» означає будь які активи, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, а також правові документи або інструменти, які засвідчують право власності на майно або його частку [51].

У Цивільному та Господарському кодексах України також широко використано термін «майно» яке має таке формулювання:

- особливий об'єкт, яким вважається окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки (ст. 190 ЦК України) [54];

- сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів (ч. 1, ст. 139 ГК України) [1].

Як зазначає з цього приводу І. Спасибо-Фатеева, в Господарському кодексі України: «а) використано більш широкий за значенням у порівнянні з «майном» термін «цінності»; б) встановлено їх критерії, зокрема, вказівкою на їхній вартісний характер; в) поняття майна (цінностей) поєднано їх обліком; г) відповідно до цього введено поняття майнового стану (ст. 145); д) передбачено різні правові режими цього майна» [49, с. 9].

Оскільки визначення поняття «майно» у ЦК України та ГК України не є тотожними, то постає необхідність у більш детальному аналізі положень цих кодексів з метою з'ясування змісту цього поняття. Розглянемо спочатку положення ЦК України, в якому, як зазначалось вище, під майном розуміється окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Для того щоб пояснити це формулювання, слід визначити, у якому розумінні тут вживаються терміни «річ», «майнові права та обов'язки». Відповідно до ст. 179 ЦК України річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Господарський кодекс на відміну від ЦК України, поняття «майно» визначає як сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів [54]. Таким чином, складовими поняття «майно» за ГК України є: речі та інші цінності (включаючи нематеріальні активи). Визначення поняття «майно» наведено і в ряді кодексів. Зокрема, в ГК України майном визнається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів [1].

У ПК України вказується, що термін «майно» вживається у значенні, наведеному в ЦК України [19]. Податковий кодекс України визначає, що матеріальні активи – це основні засоби та оборотні активи у будь-якому вигляді (включаючи електричну, теплову та іншу енергію, газ, воду), що не є коштами, цінними паперами, деривативами і нематеріальними активами, а нематеріальні активи – це право власності на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами [19].

Відповідно до Рамкового документу щодо державної допомоги на наукові дослідження, технічний розвиток та провадження інноваційної діяльності від 27.06.2014 року матеріальними активи є активи, до яких входять земля, будівлі та заводи, обладнання та механізми, а нематеріальними - активи, які не мають матеріального або фінансового втілення, такі як патенти, ліцензії, ноу-хау та інша інтелектуальна власність.

Водночас господарське законодавство також послуговується терміном товари. Поняття «товари» за ГК України — це вироблена продукція (товарні запаси), виконані роботи та послуги.

Згідно із законодавством вироблена продукція це: загальний обсяг продукції, видобутої відповідно до угоди про розподіл продукції і доставленої у пункт виміру (ст. 1 Закону України «Про угоди про розподіл продукції»); загальний обсяг продукції, видобутої відповідно до угоди про розподіл продукції і доставленої в пункт виміру.

Товар — це продукт праці людини, наділений такими властивостями, як вартість і споживча вартість. Споживча вартість — це властивість речі задовольняти певну людську потребу, тобто це її корисність. Економічна теорія поділяє речі на предмети споживання, вироблені людиною, і речі, що корисні для людини, але не вироблені в результаті її праці. Ця споживча вартість товару є вартістю «для інших» шляхом залучення до споживання, це і є властивість «уречевлення» [49, с.534]. Митні правовідносини пов'язані з особливим об'єктом — товаром.

Товари — це вироблені для обміну продукти праці, що задовольняють певну потребу людини. Товари — це активи, які утримуються підприємством для продажу і передбачають у подальшому отримання прибутку.

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначає товари будь-яку продукцію, послуги, роботи, права інтелектуальної власності та інші немайнові права призначені для продажу (оплатної передачі). За Податковим Кодексом України товари — це матеріальні та нематеріальні активи, у тому числі земельні ділянки, земельні частки (паї), а також цінні папери та деривативи, що використовуються у будь-яких операціях, крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення [19].

МК України визначено товари як будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі [13]. До товарів не належать транспортні засоби, що використовуються для міжнародних

перевезень пасажирів і товарів, включаючи контейнери та інше транспортне устаткування.

З метою митного регулювання виділяють українські товари та іноземні товари. До українських товарів належать такі, які повністю отримані (вироблені) на митній території України та які не містять товарів, ввезених із-за меж митної території України. Товари, повністю отримані (вироблені) на митній території України, не мають митного статусу українських товарів, якщо вони отримані (вироблені) з товарів, які не перебувають у вільному обігу на митній території України; ввезені на митну територію України та випущені для вільного обігу на цій території; отримані (вироблені) на митній території України. Іноземні товари – це товари, що не є українськими відповідно до вищенаведених ознак, а також товари, що втратили митний статус українських товарів відповідно до МК України. У розділі II МК України визначено критерії щодо встановлення країни походження товару.

Крім того, МК України виділяє контрафактні товари – товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, ввезення яких на митну територію України або вивезення з цієї території є порушенням прав інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону. Усі товари, які обертаються у міжнародній торгівлі, систематизовані в УКТ ЗЕД, побудованій на базі Гармонізованої системи опису та кодування товарів та Комбінованої номенклатури Європейського Союзу. УКТ ЗЕД – це товарний класифікатор. Кожному товару в УКТ ЗЕД є свій код. Основою побудови УКТ ЗЕД виступає сукупність різних ознак товарів: походження товару, матеріал, призначення, хімічний склад тощо.

Власність є матеріальною основою суспільного розвитку, а питання володіння, користування і розпорядження нею – ключовими у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Здійснення права державної власності включає відчуження державного майна, яке реалізується органами державної влади та іншими уповноваженими на це суб'єктами. Досліджуючи поняття «майно», слід сказати, що його визначення надається в багатьох нормативно-правових актах, яке суттєво різниться в залежності від

сфери регулювання правових відносин. Чинне законодавство передбачає відчуження державного майна шляхом приватизації та звичайне (неприватизаційне) відчуження [3].

Визначення «майна» наводиться у багатьох підзаконних актах, виданих Фондом державного майна, більшість із яких втратили чинність але певний час втілювали правову політику держави щодо цих питань. Мова йде про закріплення таких визначень у Положенні про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісних майнових комплексів державних підприємств, які не підлягають приватизації, затвердженого наказом Фонду державного майна від 05.05.2001 року № 787 майном є активи (оборотні та необоротні), які підприємство використовує у виробництві в процесі господарської діяльності, вартість яких відображається в балансі підприємства [41], у Положенні про порядок відчуження основних засобів, що є державною власністю, та Положенні про порядок продажу на аукціоні, за конкурсом основних засобів, що є державною власністю, затверджених наказом Фонду державного майна від 29.03.2004 № 604 майно — це матеріальні активи, які відповідно до чинного законодавства віднесені до основних засобів (фондів); [32] у Порядку віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства, затвердженому наказом Фонду державного майна від 29.12.2010 року № 1954 майно — це активи (необоротні та оборотні), які підприємство використовує у виробництві в процесі господарської діяльності, вартість яких відображається в балансі підприємства [42].

У Положенні про відчуження Національним банком України майна, набутого у власність у рахунок погашення боргу за кредитами, затвердженого Постановою Національного банку України від 16.04.2014 року № 218 майном визнається нерухоме та рухоме майно, набуто у власність Національним банком у рахунок погашення боргу за кредитами, наданими банкам України, та за кредитами, за якими право вимоги та забезпечення перейшло до Національного банку [34].

Щоб з'ясувати сутність поняття «майно, що перейшло у власність держави», також необхідно визначитись із значенням поняття «державне

майно», під яким розумілось майно, яке становило власність держави як юридичної особи [9]. Водночас, сучасне чинне українське законодавство не розкриває в повній мірі сутність поняття «державне майно». В статті 41 Конституції України вживається таке поняття, як об'єкти права державної та комунальної власності, якими громадяни можуть користуватись для задоволення своїх потреб відповідно до закону.

З аналізу статті 13 Конституції України можна прийти до висновку, що об'єктами права власності Українського народу є земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією [12]. Аналогічні положення містяться в статті 324 ЦК України [54].

Вищенаведений аналіз нормативно-правових актів свідчить, що поняття «об'єкт права державної власності» наводиться, як правило, в загальному та охоплює в основному загальнолюдські блага - природні ресурси.

Таким чином, можна прийти до висновку про наявність багаточисельних джерел походження майна, яке може бути юридично віднесене до такого, що має статус державного. Способи набуття майна визначені у різноманітних законодавчих та підзаконних актах. Водночас, необхідно наголосити на особливому значенні правових підстав переходу майна у державну власність в процесі здійснення заходів з реалізації державної митної політики. На законодавчому рівні дане питання не врегульовано належним чином, через що виникає необхідність у закріпленні в нормативно-правових актах таких основних понять, як «державне майно» та «майно, яке перейшло у власність держави».

Власне, під державним майном ми пропонуємо розуміти усі активи та природні ресурси, які належать на праві власності державі в особі її органів та Українського народу, а під майном, що перейшло у власність держави – будь-яке майно (активи), яке належало юридичним чи фізичним особам та в

установленому законодавством порядку перейшло у власність держави в особі органів, до компетенції яких віднесено розпорядження ним.

1.2 Види майна, що перейшло у власність держави

Класифікація може бути використана задля отримання інформації щодо різнобічної характеристики предмета дослідження – у нашому випадку це майна, що перейшло розпорядження митних органів. Таке майно (товари) виступає предметом відповідних митних правовідносин, правильне визначення сутності такого майна впливатиме на відповідні правові режими розпорядження ним.

Різноманітні критерії та класифікації майна можуть бути доповнені ще однією, обумовленою особливістю джерел походження товарів (майна) яке потрапляє у розпорядження митних органів. Також на таку класифікацію впливатиме особливість процедур здійснення розпорядження таким майном.

Розпорядженню товарами, транспортними засобами комерційного призначення присвячено VII Розділ МК України. В даному розділі наводяться групи товарів, які можуть зберігатись на складах митниці, в тому числі ті, що підлягають обов'язковій передачі митному органу для зберігання, визначаються строки зберігання на складах митних органів та перелік операцій, які можуть вчинятись із товарами, що зберігаються на складах митних органів підприємствами, а також підстави та особливості розпорядження майном [13].

Більшість статей цього розділу мають бланкетний характер, що ускладнює розуміння положень, у зв'язку з чим, виникає необхідність чіткого визначення груп майна, яким митниця може розпоряджатись та здійснення його класифікації.

Категорії майна (товарів), розпорядження яким віднесено до компетенції митних органів можна умовно розділити на чотири групи.

До першої групи слід віднести товари, транспортні засоби, що зберігаються на складах митниці за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення строків зберігання, встановлених МК України. Процедура зберігання товарів, транспортних засобів на складах митниці

врегульовано положеннями МК України, Порядком роботи складу митниці ДФС, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 627 [36], Порядком відшкодування витрат за зберігання товарів та транспортних засобів на складах митних органів, Порядком обчислення сум витрат у справах про порушення митних правил та їх відшкодування та розмірів відшкодувань за зберігання на складах митних органів товарів і транспортних засобів, затверджених наказом Міністерством фінансів України від 15.06.2012 № 731 [35].

До другої групи слід віднести товари, транспортні засоби комерційного призначення, строк зберігання яких під контролем в зоні митного контролю закінчився. Відповідно до ст. 204 МКУ загальний строк зберігання товарів, транспортних засобів комерційного на складах митних органів – 90 днів, цей термін за заявою за заявою власника або уповноваженої ним особи може бути продовжений може бути продовжено ще на 30 днів [13].

До третьої групи можна віднести товари, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, декларувалися митному органу, але щодо них після закінчення строків зберігання, двічі надавалася відмова у митному оформленні, які підлягають обов'язковій передачі власником або уповноваженою ним особою, утримувачем складу тимчасового зберігання, митного складу, організацією - отримувачем гуманітарної допомоги на склад митниці.

До четвертої групи майна, розпорядження яким віднесено до компетенції митних органів пропонуємо віднести товари, транспортні засоби, конфісковані за рішенням суду за порушення митного законодавства.

Облік, попередня оцінка, а також відповідальність за зберігання вилученого митницями майна до прийняття судом рішення про його конфіскацію покладаються на ці органи. Облік майна до винесення судом рішення про його конфіскацію ведеться у спеціальних книгах за його видами із зазначенням відмітних ознак, попередньої оцінки, місця його знаходження. Взятє на облік майно відображається митницями на забалансових рахунках «Товарно-матеріальні цінності, прийняті на відповідальне зберігання».

Попередня оцінка майна проводиться митницями самостійно, а у випадках, визначених законодавством, - із залученням суб'єктів оціночної діяльності - суб'єктів господарювання (суб'єкти оціночної діяльності) на момент взяття його на облік.

Аналіз Постанови КМУ «Про порядок обліку, зберігання, оцінки вилученого митницями ДФС майна, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію, передачі цього майна органам державної виконавчої влади і розпорядження ним» від 26 грудня 2001 р. № 1724 дозволяє виділити такі види товарів, як [43]: товарно-матеріальних цінностей з групи товарів широкого вжитку і продукції виробничо-технічного призначення; продуктивної робочої і племінної худоби, птиці, кролів, бджіл, а також шкіряної сировини і хутра, зерна, овочів та іншої сільськогосподарської продукції, у якій не виявлено карантинних об'єктів; товарів низької якості, нестандартних та тих, що були у вжитку; транспортних засобів; валютних цінностей (крім цінних паперів), дорогоцінних металів, дорогоцінних каменів, напівдорогоцінних каменів, дорогоцінних каменів органогенного утворення ; цінних паперів; алкогольних напоїв та тютюнових; культурних цінностей, а також предметів релігійного культу [43].

В законодавстві також часто зустрічається ще таке визначення, як *«арештоване нерухоме майно»* під яким відповідно до Тимчасового положення про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 27.10.1999 № 68/5 розуміється майно боржника, на яке звернено стягнення і яке підлягає реалізації [43].

Все інше майно передається на розпорядження до органів державної виконавчої служби, розпорядження ним здійснюється відповідно до Порядку розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 р. № 985 [37].

До п'ятої групи віднесемо товари, які були виявлені (знайдені) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або у

транспортних засобах, що перетинають митний кордон України, і власник яких невідомий, строк зберігання яких сплинув.

Зазначені товари не потрібно плутати з цивільно-правовою категорією «безхазяйне» майном, розпорядження яким віднесено до компетенції податкових органів. Відповідно до ЦК України «безпідставно набуте майно», де вказано, що особа, яка набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової підстави (безпідставно набуте майно), зобов'язана повернути потерпілому це майно. Особа зобов'язана повернути майно і тоді, коли підстава, на якій воно було набуте, згодом відпала [54].

До шостої групи пропонується віднести *товари, поміщені у митний режим відмови на користь держави*. Порядок поміщення товарів в режим відмови врегульований МК України, наказом Міністерства Фінансів України «Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму» від 31.05.2012 № 657 [30], відповідно до якого «товари, які передбачається знищити або зруйнувати, можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави, митний орган з урахуванням положень Переліку товарів, які не можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 року № 427, письмово пропонує заявнику обрати цей митний режим. За згодою Декларанта з пропозицією митного органу ці товари поміщуються в митний режим відмови на користь держави».

Аналіз чинного законодавства дозволив визначити категорії майна, що переходить у власність держави за порушення митного законодавства, за підставою переходу в дохід держави та органом, який здійснюватиме розпорядження майном, можна класифікувати так (Таб. 1.1)

Таблиця 1.1 Види майна за підставою переходу в дохід держави та органом, який здійснюватиме розпорядження майном

№	Види майна	митниці	ДВС
1	1. майно, що підлягає поверненню власнику за рішенням суду, власник не звернувся;	+	-
2	2. майно, прийняте на зберігання, за яким не звернувся власник;	+	-
3	3. майно, поміщене у митний режим відмови на користь держави;	+	-
4	4. майно з обмеженим терміном зберігання, вилучені або затримані митницями як предмети порушення митних правил,;	+	-
5	5. майно, яке були виявлене (знайдене) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю і власник яких невідомий;	+	-
6	6. майно, вилучене митницями в рахунок забезпечення стягнення штрафу та вартості майна, яке не можливо конфіскувати в натурі;	+	-
7	7 вилучене митницями майно, щодо якого прийнято рішення суду про конфіскацію	-	+

Джерело: розроблено автором за результатами аналізу законодавства

Окремо, слід сказати, що в даній класифікації наведено перелік видів товарів, розпорядження якими може здійснюватися митними органами та ДВС, відповідно до діючого законодавства. Проте, окремі види товарів до цього переліку не включено, нормативно не визначено точно режими їх використання. В першу чергу це стосується питання розпорядження пробами та зразками, взятими для провадження митних експертиз.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ОПЕРАЦІЙ З МАЙНОМ, ЩО ПЕРЕЙШЛО У ВЛАСНІСТЬ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

2.1 Види операцій з майном, що перейшло у власність держави

ДФС України (яка продовжує виконувати покладені на не функції, паралельно з новоствореними Митною та Податковою службами) відповідно до покладених на неї завдань проводить облік, зберігання, оцінку вилученого, прийнятого на зберігання, розміщеного у митний режим відмови на користь держави майна, а також майна, виявленого в зоні митного контролю, власник якого невідомий, та розпорядження ним, а також організовує роботу з виявлення, обліку, зберігання, оцінки, розпорядження безхазяйним майном, а також іншим майном, що переходить у власність держави, та з обліку, попередньої оцінки, зберігання майна, вилученого, конфіскованого за порушення митного та податкового законодавства [33]. Види операцій з майном, що перейшло у власність держави можна зобразити у схематичному вигляді, як почергові етапи поводження з майном (Рис. 2.1).

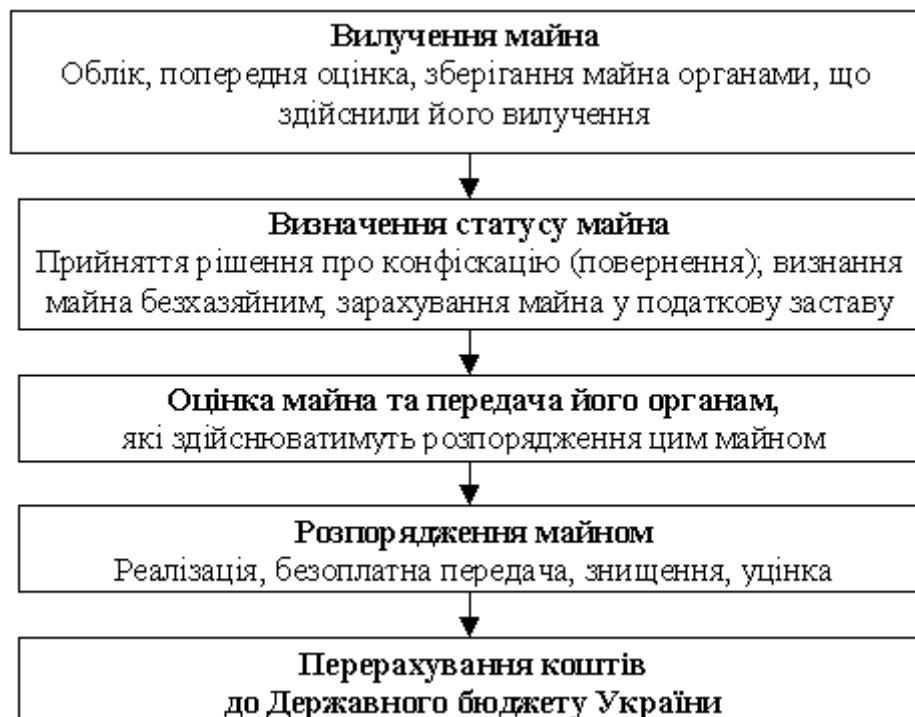

Рисунок 2.1 Види операцій з майном, що перейшло у власність держави

Примітка: Складена автором.

За загальним правилом вилучення майна являє собою позбавлення фізичних та/або юридичних осіб права власності, права господарського відання або оперативного управління індивідуально визначеним майном з метою розпорядження ним органами доходів і зборів. Відповідно до статті 3 Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" оцінка майна - це процес визначення їх вартості на дату оцінки за процедурою, встановленою нормативно-правовими актами з оцінки майна, і є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності [40]. В свою чергу розпорядження майном розглядається як система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням та розпорядженням майном фізичних та/або юридичних осіб з метою забезпечення збереження та ефективного використання майнових активів.

Порядок обліку, зберігання, оцінки вилученого митниціями ДФС майна, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію, передачі його органам державної виконавчої служби і розпорядження ним затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.12.2001 року №1724 [22]. Облік, попередня оцінка, а також відповідальність за зберігання вилученого митниціями ДФС майна до прийняття судом рішення про його конфіскацію покладаються на ці органи. Порядок роботи складу митниці ДФС затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 року №627, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03.07.2012 року за №1097/21409 [25].

Попередня оцінка майна проводиться митниціями ДФС самостійно, а у випадках, визначених законодавством, - із залученням суб'єктів оціночної діяльності на момент взяття його на облік з урахуванням таких вимог:

а) товарно-матеріальних цінностей з групи товарів широкого вжитку і продукції виробничо-технічного призначення - за ринковими цінами, а також цінами, що регулюються (встановлюються) державою з урахуванням їх фактичного стану (товарного вигляду) та зносу. Відповідно до частини першої статті 262 ГК України у галузях матеріального виробництва здійснюється виробництво матеріальних благ, призначених як для використання у сфері виробництва в якості засобів виробництва (*продукція виробничо-технічного*

призначення), так і для використання у сфері особистого споживання (*вироби народного споживання*) [1]. Так, лише за тиждень, з 21.01.2019 року по 27.01.2019 року, працівники Львівської митниці ДФС вилучили товарів - предметів митних правопорушень на понад 140 тисяч гривень. Складено 131 протокол про порушення митних правил. При цьому за 19 протоколами про порушення митних правил вартість предметів правопорушення встановлюється. Значна частина порушень пов'язана з ввезенням товарів на митну територію України. Зокрема у 24 справах про ПМП вилучено промислові товари на суму 94 тис. гривень. У 14 справах вилучено товари легкої промисловості та побутову техніку на суму 89 тис. грн., у 10 справах – автозапчастини, побутову техніку, побутову хімію, мобільні телефони. Також вилучали продукти харчування, харчові добавки, вітамінні комплекси [53];

б) продуктивної робочої і племінної худоби, птиці, кролів, бджіл, а також шкіряної сировини і хутра, зерна, овочів та іншої сільськогосподарської продукції, у якій не виявлено карантинних об'єктів, - з урахуванням ринкових цін, що склалися в тій чи іншій місцевості. Сторони Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [52] розглядають *тварин* крізь призму наземних та водних тварин відповідно до визначень, викладених у Кодексі здоров'я наземних тварин або Кодексі здоров'я водних тварин Міжнародного епізоотичного бюро, а *рослини* в розрізі живих рослин та їхніх частин, зокрема насіння: - плоди у ботанічному розумінні, крім тих, що зберігаються із застосуванням глибокої заморозки; - овочі, крім тих, що зберігаються із застосуванням глибокої заморозки; - бульби, бульбоцибулини, цибулини, кореневища; - зрізані квіти; - гілки з листям; - зрізані дерева з листям; - культури рослинних тканин; - листя, окремі листки; - живий пилок; та бруньки, живці та пагони.

У 2014 році працівники Ягодинської митниці під час митного огляду вилучили вантаж квітів, реальна митна вартість якого складає 1,3 мільйона гривень. Під час процедури митного контролю, повного вивантаження та огляду митники встановили, що в автомобілі за саджанцями задекларованої туї були

приховані такі товари: цибулини квітів загальною кількістю майже півмільйона штук, вагою 19 тонн та зрізи живих квітів загальною кількістю 6000 штук. Товару "горшкові рослини туя" в автомобілі налічувалося лише 340 штук, а їх вага становила 3,9 тонн. У такий спосіб громадянин України в особі водія-експедитора вчинив дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю – поданням органу доходів і зборів в якості підстави для переміщення товарів документи, що містять неправдиві дані щодо найменування товарів, їх ваги, кількості та вартості. За цим фактом склали протокол про порушення митних правил. Вантаж вартістю майже 1,3 мільйона гривень вилучили та доставили на склад Ягодинської митниці [17];

в) товарів низької якості, нестандартних та тих, що були у вжитку, - за цінами можливої реалізації. *Належна якість товару* - властивість продукції, яка відповідає вимогам, встановленим для цієї категорії продукції у нормативно-правових актах і нормативних документах, та умовам договору із споживачем (пункт 13 частини першої статті 1 Закону України «Про захист прав споживачів» [39]).

Лише у 2016 році в Рівненській митниці ДФС призупинялося митне оформлення 146 товарів по 135 митним деклараціям. У порівнянні з аналогічним періодом 2015 року цей показник збільшився більше, ніж в п'ять разів. Одним із завдань митниці є попередження порушень прав інтелектуальної власності та унеможливлення потрапляння до країни підроблених товарів, які часто виявляються низької якості або навіть можуть завдати шкоди споживачеві. Серед товарів, призупинених під час митного оформлення, - сільськогосподарська техніка торгової марки "JOHN DEERE", паси з вулканізованої гуми привідні торгової марки "Gates", піддони дерев'яні торгової марки "EPAL", мотоцикли торгової марки "HARLEY-DAVIDSON", транспортні засоби торгової марки "MERCEDEN BENZ" та інші. З метою недопущення потрапляння контрафактних товарів на український ринок ведеться митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, в якому зазначаються всі необхідні характеристики товарів, які містять такі об'єкти, а також координати власників прав, їх представників та перелік осіб які мають дозвіл на переміщення таких товарів

через митний кордон України [14]. Відповідно до пункту 16 частини першої статті 4 МК України *контрафактні товари* - товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, ввезення яких на митну територію України або вивезення з цієї території є порушенням прав інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону;

г) транспортних засобів - з урахуванням ринкових цін та фактичного їх стану на день оцінки, а автомобілів, крім того, з урахуванням податків та зборів, що справляються у разі імпортування автомобілів відповідно до законодавства, якщо такі податки і збори не були попередньо сплачені. Лише в лютому 2019 року на митному посту "Тиса" Закарпатської митниці ДФС припинено дві спроби незаконного вивезення з України тютюнових виробів. Перемістити цигарки через митний кордон намагалися громадянин Молдови та України. Громадяни на митний пост заїхали на мікроавтобусах "Mercedes-Benz Sprinter", один із польською реєстрацією інший з українською. Іноземець прямував у приватних справах у Францію, а наш співвітчизник в Італію. В результаті огляду працівники митниці спільно з прикордонниками, у спеціально виготовленому сховищі, у мікроавтобусі іноземця, знайшли 249 пачок цигарок українського виробництва з акцизними марками України. Відтак у "Mercedes-Benz Sprinter" нашого співвітчизника, у спеціально виготовленому тайнику, працівники митниці знайшли 450 пачок цигарок також українського виробництва з акцизними марками України. Таким чином, громадяни вчинили дії, спрямовані на переміщення через митний кордон України тютюнових виробів з приховуванням від митного контролю, тобто з використанням спеціально виготовлених сховищ. Зазначені дії мають ознаки порушення митних правил, передбачених частини першої статті 483 МК України. Складено два протоколи про порушення митних правил, цигарки вартістю понад 28 тис. грн та два транспортні засоби "Mercedes-Benz Sprinter" вартістю майже 883 тис. грн, – вилучено [6];

д) цінних паперів - у порядку, встановленому Мінфіном разом з НКЦПФР і Фондом державного майна. *Цінним папером* за частиною першою статті 3 Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" [46] є документ установленної форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше

майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, що має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам. У свою чергу МК України деталізує цю дефініцію в розумінні здійснюваних митних формальностей і розглядає цінні папери як акції, облигації, купони до них, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, інші фінансові та банківські документи;

є) культурних цінностей, а також предметів релігійного культу - за цінами, визначеними із залученням фахівців Мінкультури. Відповідно до пункту 18 частини першої статті 4 МК України *культурні цінності* - об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України. Як приклад, в березні 2019 року Співробітники Чернівецької митниці ДФС зафіксували спробу незаконного ввезення на територію України 44 монет, виготовлених у XVIII – XX ст.ст. Під час проведення митного огляду митники виявили не задекларовані, не пред'явлені до митного оформлення, обмежені до переміщення через митний кордон України монети, які знаходилися у ручній поклажі серед особистих речей. Серед виявленого – монети, виготовлені у 1712-1960 р.р. Одна із найдавніших монет датована 1712 роком, номіналом "Московські рубль", з гербом Царської Росії, з написом "Црь Петрь Алексеевич". Також монети СРСР, наприклад, 1924р.в., номіналом "один полтинник", з написом "Пролетарии всех стран соединяйтесь". Крім того, монета, датована 1955 роком, номіналом "IDEUTSCHE MARK", з гербом у вигляді орла, з написом "BUNDESREPIBLIK DEUTSCHLAND". Оскільки жодних дозвільних документів на право переміщення монет через митний кордон України надано не було, співробітники митниці запровадили справу про порушення митних правил за статтею 471 МК України. Предмети нумізматики вилучили. Їх культурна, історична цінність та вартість будуть встановлені після проведення експертизи [55].

Знищення, утилізація або промислова переробка майна. Знищення, утилізація або промислова переробка майна здійснюється за попередньою оцінкою, проведеною митницею ДФС, згідно з Порядком розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 року №985 [26].

Розпорядження конфіскованим майном у способи, відмінні від реалізації, здійснюється комісією, порядок утворення та роботи якої визначено зазначеним Порядком. Так, з метою забезпечення розпорядження конфіскованим майном у способи, відмінні від реалізації, керівник органу державної виконавчої служби утворює комісію, яка складається з представників відповідного органу державної виконавчої служби, державної податкової інспекції у районі, місті (крім м. Києва), районної у місті, об'єднаної та спеціалізованої державної податкової інспекції головного управління ДФС, а якщо майно вилучено митницею ДФС - представників відповідної митниці ДФС.

У разі коли майно, в тому числі транспортні засоби, не реалізовано у порядку, встановленому Законом України "Про виконавче провадження", державний виконавець вносить на розгляд комісії, пропозицію щодо безоплатної передачі майна органам державної влади, закладам охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, соціального захисту, зокрема закладам, у яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, дитячим будинкам сімейного типу, прийомним сім'ям, будинкам дитини при установах виконання покарань, установам виконання покарань, слідчим ізоляторам, військовим формуванням, а також на благодійні цілі. Передане безоплатно майно, може бути відчужене виключно за умови сплати мита та інших податків і зборів (обов'язкових платежів), передбачених законодавством під час його імпорту на територію України. Рішення про безоплатну передачу, переробку або знищення (утилізацію) майна підписується членами комісії та затверджується начальником відповідного органу державної виконавчої служби.

Конфісковані алкогольні напої підлягають знищенню або промисловій переробці. Конфісковані тютюнові вироби підлягають знищенню. Лише в

листопаді 2018 року Львівською митницею ДФС згідно з актами про знищення (утилізацію) внаслідок термічної обробки (спалювання) знищено понад 37 000 пачок сигарет різних марок, 430 банок жувального тютюну. Загалом знищено товару на понад 560 тис. грн. [16].

До вирішення питання про подальшу переробку, знищення (утилізацію) неякісна та небезпечна продукція може передаватися на тимчасове зберігання до місць схову, погоджених спеціально уповноваженими органами. Знищення (утилізація) майна проводиться у присутності членів комісії. Вилучена неякісна продукція, яка є непридатною для переробки, підлягає знищенню шляхом спалювання, руйнування, фізико-хімічної, біологічної або іншої обробки відповідно до вимог законодавства. Способи переробки або знищення (утилізації) неякісної та небезпечної харчової продукції, продовольчої сировини, супутніх матеріалів визначаються експертом та затверджується комісією за погодженням з територіальними органами Держпродспоживслужби.

У разі потреби знищення (утилізація) неякісної та небезпечної продукції може проводитися на підприємствах, які пройшли атестацію на виконання переробки, утилізації або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції відповідно до Закону України "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції" [31].

Так, наприклад, в грудні 2012 року співробітниками Київської регіональної митниці виявлено майже 500 кг дієтичної добавки, яка містить генетично модифіковані організми (ГМО), на загальну суму понад 220 тис. грн. У складі жувальних пігулок з вітаміном Е експерти виявили небезпечні для здоров'я людини ГМО, вільний обіг яких в Україні обмежено законодавством. Митники склали протокол про порушення митних правил. Небезпечний товар було вилучено на склад митниці. За рішенням суду дієтичні добавки конфісковано та передано Державній виконавчій службі України для знищення - їх було спалено в присутності комісії з представників відповідних державних органів та власника вантажу [2].

Товарно-матеріальні цінності, крім тих, обіг яких обмежено законом, безоплатно передаються державним органам, установам, організаціям на підставі розпорядження Кабінету Міністрів України.

Майном, що швидко псується або має обмежений строк зберігання (овочі, фрукти та інша сільськогосподарська продукція; продукти харчування, строк вживання яких закінчується; живі квіти; продуктивна робоча і племінна худоба, птиця, кролі, бджоли та інші живі тварини тощо), мають право розпоряджатися в установленому законодавством порядку митниці ДФС з урахуванням строку його придатності та фахових висновків спеціально уповноважених органів виконавчої влади, які здійснюють державний контроль і нагляд за якістю та безпекою такої продукції.

Оцінка майна провадиться комісією, яка утворюється органом, що здійснив його вилучення, у складі представників територіальних органів ДФС, органів (суб'єктів господарювання), що здійснили вилучення майна або зберігають його, фінансових органів та органів (суб'єктів господарювання), які здійснюватимуть розпорядження цим майном.

Майно передається для подальшого розпорядження ним на підставі акта опису, оцінки та передачі майна, в тому числі реалізується через торгівельні підприємства, аукціони, біржі, з якими укладені угоди на його реалізацію. На початку кожного року територіальні органи ДФС із залученням органів, що вилучають та обліковують майно, визначають на конкурсній основі торгівельні підприємства, яким доручатиметься реалізація майна, з обов'язковим занесенням їх до єдиного реєстру торгівельних підприємств, який ведеться територіальними органами ДФС. Протягом року в разі потреби дозволяється доповнювати єдиний реєстр торгівельних підприємств іншими торгівельними підприємствами за поданням органів, що вилучають та обліковують майно. Кошти, одержані від реалізації майна, продуктів його переробки, утилізації перераховуються до відповідного бюджету або в установлених законом випадках на рахунки митниць ДФС у строк, що становить не більш як сім банківських днів від дня продажу (передачі).

Так, умови та порядок проведення тендера (конкурсу) з визначення спеціалізованих підприємств, які можуть здійснювати організацію митних аукціонів, визначаються Положенням про умови та порядок проведення тендера (конкурсу) з визначення спеціалізованих підприємств - організаторів митних аукціонів, затвердженого наказом Державної митної служби України від 14.02.2011 року №103, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 06.07.2011 року за №820/19558 [20]. У свою чергу процедура організації та умови проведення митних аукціонів; реалізації на митних аукціонах, товарних біржах або через підприємства торгівлі товарів і транспортних засобів, що перейшли у власність держави, і товарів, строк зберігання яких під митним контролем закінчився, а власник не звернувся за ними в установлений Митним кодексом України строк (далі - товари), механізм оцінки та уцінки таких товарів і розрахунків за реалізовані товари, а також спосіб розпорядження окремими видами товарів, що не підлягають реалізації, визначаються Порядком організації митних аукціонів, реалізації товарів і транспортних засобів на митних аукціонах, товарних біржах або через підприємства торгівлі, а також розпорядження окремими видами товарів, що не підлягають реалізації, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 року №607 [23].

Майно, якість якого не відповідає вимогам стандартів, небезпечне в санітарно-епідемічному відношенні або яке не пройшло відповідного випробування, карантинної обробки чи не придатне для реалізації, підлягає переробці або знищенню (утилізації) з урахуванням ступеня зносу та фактичного стану.

Майно, що перейшло у власність держави і отримано безоплатно відповідними юридичними особами, відображається в бухгалтерському обліку та звітності в порядку, встановленому законодавством. Передане безоплатно майно, що підлягало оподаткуванню митними платежами, якщо вони не були сплачені, може бути відчужене виключно за умови сплати мита та інших податків і зборів, передбачених законодавством під час його ввезення на територію України. Не вважається відчуженням передача безоплатно

отриманого майна іншому структурному підрозділу (територіальному органу) одного державного органу.

Повернення майна відбувається за рішенням суду або за рішенням керівника органу, в якому майно перебуває на обліку, за наявності відповідних підстав у порядку, встановленому органом, що здійснив його вилучення, або міністерством, керівник якого спрямовує та координує діяльність такого органу. У разі відсутності майна повернення його вартості здійснюється у розмірі, встановленому законодавством.

Повернення за рішенням суду національної та іноземної валюти здійснюється Казначейством у валюті платежу, яка була зарахована до бюджету, або за заявою одержувача у гривневому еквіваленті за офіційним курсом, установленим Національним банком на дату проведення операції.

В умовах розвитку ринкових відносин в Україні та її інтеграції до світового співтовариства відбувається збільшення обсягу та видів зовнішньоекономічних операцій. Разом з цим збільшується й кількість порушень митних правил, що зазвичай призводить до вилучення товарів, транспортних засобів, їх конфіскації.

Так, протягом січня-листопада 2018 року до держбюджету надійшло 58,1 млн грн за результатами розпорядження товарами, валютою та цінностями, що перейшли у власність держави.

Зокрема, реалізація конфіскованого за матеріалами митниць майна принесла бюджету України 11,3 млн грн.

Також 0,7 млн грн зараховано до бюджету від стягнення вартості конфіскованого майна та реалізації органами Державної виконавчої служби майна, яке безпосередньо митницями не вилучалось.

Від реалізації митницями швидкопсувного майна, вилученого у справах про порушення митних правил, а також майна, що підлягає поверненню за рішенням суду (власник не звернувся), держава отримала 0,8 млн грн надходжень.

За вказаний період митницями реалізовано товарів по закінченню термінів зберігання та розміщених у митний режим відмови на користь держави на загальну суму 3,1 млн грн, які також перераховані до бюджету України.

Крім того, за 11 місяців 2018 року до держбюджету зараховано валюти та цінностей на суму 42,2 млн грн. [5].

Комплексний аналіз законодавства щодо тимчасового вилучення товарів, транспортних засобів і документів як процесуальної дії у справах про порушення митних правил, обліку і зберігання такого майна, дає підстави стверджувати про достатньо законодавчого регулювання цього питання.

Злагоджена робота усіх суб'єктів дозволить уникнути існуючі проблеми та вдосконалити процесуальні моменти діяльності, оскільки непоодинокими залишаються випадки несвоєчасного оприбуткування митницями майна, що переходить у власність держави, вилученого через порушення митних правил, та передання на склад митниці вантажів по закінченню строків їх зберігання на склади тимчасового зберігання; використанням митницею приміщень без укладання відповідних договірних відносин; розміщення матеріальних цінностей сторонніх організацій у приміщеннях митниць без укладання відповідних договорів оренди; порушенням процедур списання основних засобів та необоротних активів; укладанням митницями договорів на охорону митних складів з суб'єктам господарювання, у яких відсутня ліцензія на здійснення охоронної діяльності.

2.2 Порядок здійснення реалізаційних процедур у діяльності митних органів України

Відповідно до частини першої статті 541 МК України постанова суду (судді) про накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил у частині конфіскації виконується державним виконавцем в установленому законом порядку. Виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень являє собою сукупність дій визначених у Законі України "Про виконавче провадження"[29] органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, цим Законом, іншими законами та нормативно-правовими актами,

прийнятими відповідно до цього Закону, а також рішеннями, які відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню.

Механізм передавання вилученого митниціями ДФС та конфіскованого за судовими рішеннями майна органам державної виконавчої служби, подальшого інформування про здійснене розпорядження ним та взаємодії представників митниць ДФС і державних виконавців під час здійснення такої діяльності визначається Порядком взаємодії органів державної виконавчої служби та митниць Державної фіскальної служби під час передавання майна, конфіскованого за рішеннями судів, та розпорядження ним, затвердженим наказом Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України від 23.03.2018 року №892/5/379, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України від 26.03.2018 року за №362/31814 [21].

Так, для подальшого розпорядження органам ДВС передано конфісковане майно на суму 409,7 млн. грн. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Вартість конфіскованого майна, переданого для подальшого розпорядження органам державної виконавчої служби

Звітний період	Показник, млн. грн.
2018	103,8
2017	134,2
2016	171,7

Джерело: [7,8]

Державний виконавець одночасно з винесенням постанови про відкриття виконавчого провадження про конфіскацію майна призначає суб'єкта оціночної діяльності (крім випадків виконання рішення суду про конфіскацію майна, яке в подальшому згідно із законодавством підлягає знищенню, утилізації або промисловій переробці), про що повідомляє митницю ДФС для підготовки за встановленою формою довідки про визначення вартості майна після нарахування усіх податків і зборів, що підлягають сплаті при переміщенні зазначеного майна через митний кордон України. Після відкриття виконавчого провадження щодо виконання рішення суду про конфіскацію майна державний

виконавець невідкладно з'ясовує у митниці ДФС місцезнаходження майна, що підлягає опису та арешту, та умови його зберігання для організації його подальшого зберігання. Конфісковане майно передається на зберігання особі, що призначена державним виконавцем у постанові про опис та арешт майна, під розписку. Представник митниці ДФС може бути призначений зберігачем майна у разі зберігання конфіскованого майна у власному приміщенні (на майданчику) митниці ДФС до моменту передачі майна для реалізації, знищення, утилізації, переробки або безоплатної передачі.

У 2020 році відбулись зміни у порядку здійснення реалізаційних процедур у діяльності митних органів України. До 4 травня 2020 року процедура передбачала проведення тендерів для формування переліку установ, які б аби право розпорядження майном, що перейшло у власність держави.

Майно передавалося для подальшого розпорядження ним на підставі акта опису, оцінки та передачі майна, в тому числі реалізується через торговельні підприємства, аукціони, біржі, з якими укладені угоди на його реалізацію. На початку кожного року територіальні органи ДФС із залученням органів, що вилучають та обліковують майно, визначають на конкурсній основі торговельні підприємства, яким доручатиметься реалізація майна, з обов'язковим занесенням їх до єдиного реєстру торговельних підприємств, який ведеться територіальними органами ДФС.

Протягом року в разі потреби дозволяється доповнювати єдиний реєстр торговельних підприємств іншими торговельними підприємствами за поданням органів, що вилучають та обліковують майно.

Так, умови та порядок проведення тендера (конкурсу) з визначення спеціалізованих підприємств, які можуть здійснювати організацію митних аукціонів, визначалися Положенням 103 (яке втратило чинність 04.05.2020 року) [20]. У свою чергу процедура організації та умови проведення митних аукціонів; реалізації на митних аукціонах, товарних біржах або через підприємства торгівлі товарів і транспортних засобів, що перейшли у власність держави, і товарів, строк зберігання яких під митним контролем закінчився, а власник не звернувся за ними в установлений МКУ строк, механізм оцінки та уцінки таких товарів і

розрахунків за реалізовані товари, а також спосіб розпорядження окремими видами товарів, що не підлягають реалізації, визначалися Порядком 607 [20].

Сьогодні реалізація конфіскованого за рішеннями судів майна здійснюється відповідно до Порядку реалізації арештованого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2016 року №2831/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30.09.2016 року за №1301/29431 [24], державним підприємством, яке належить до сфери управління Міністерства юстиції України та уповноважене відповідно до законодавства на здійснення заходів зі створення та супроводження програмного забезпечення системи реалізації арештованого майна, технологічного забезпечення, збереження та захисту даних, що містяться у цій системі, на організацію та проведення електронних торгів та торгів за фіксованою ціною, забезпечення збереження майна.

Аукціони з продажу арештованого майна в Україні на сьогодні відбуваються за допомогою системи електронних торгів арештованим майном (СЕТАМ) через мережу Інтернет.

Система почала працювати в усіх регіонах України з серпня 2014 р. Система СЕТАМ - публічна та загальнодоступна, що досягається завдяки мережі Інтернет. Участь у торгах відбувається віддалено у режимі онлайн, так само відбувається спостереження за ними. Доступ на сайт системи є вільним для усіх охочих за умови обов'язкової реєстрації. Реєстрація на сайті є безкоштовною. Інформація про умови, предмет та результати торгів доступні для будь-якої особи. Охочі придбати конфісковане майно подають заявки онлайн, основною вимогою є доступ до мережі Інтернет. Приймання заявок на участь в електронних торгах починається з моменту розміщення інформаційного повідомлення і триває до завершення електронних торгів.

Майно, якість якого не відповідає вимогам стандартів, небезпечне в санітарно-епідемічному відношенні або яке не пройшло відповідного випробування, карантинної обробки чи не придатне для реалізації, підлягає переробці або знищенню (утилізації) з урахуванням ступеня зносу та фактичного стану.

Майно, що перейшло у власність держави і отримано безоплатно відповідними юридичними особами, відображається в бухгалтерському обліку та звітності в порядку, встановленому законодавством. Передане безоплатно майно, що підлягало оподаткуванню митними платежами, якщо вони не були сплачені, може бути відчужене виключно за умови сплати мита та інших податків і зборів, передбачених законодавством під час його ввезення на територію України. Не вважається відчуженням передача безоплатно отриманого майна іншому структурному підрозділу (територіальному органу) одного державного органу.

Кошти, які надійшли на рахунок органу державної виконавчої служби від реалізації майна, після відшкодування витрат виконавчого провадження підлягають перерахуванню до державного бюджету протягом трьох банківських днів.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З МАЙНОМ, ЩО ПЕРЕЙШЛО У ВЛАСНІСТЬ ДЕРЖАВИ

3.1. Удосконалення порядку зберігання майна, що перейшло у власність держави

Як склади митниці можуть використовуватися визначені наказом митниці приміщення, резервуари, криті та відкриті майданчики, холодильні чи морозильні камери, які належать митниці або використовуються ними і спеціально обладнані для зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення під митним контролем [13].

Склади митниці не слід плутати з митними складами або складами тимчасового зберігання. Під складами митних органів розуміються складські приміщення, резервуари, криті та відкриті майданчики, холодильні чи морозильні камери, які належать митним органам або використовуються ними і спеціально обладнані для зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення. Водночас, відповідно до ст. 121 МК України митний склад - це митний режим, відповідно до якого іноземні або українські товари зберігаються під митним контролем із умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [13].

Також, ст. 201 МК України зазначає, що «товари з моменту пред'явлення їх митному органу до поміщення їх у відповідний митний режим можуть перебувати на тимчасовому зберіганні під митним контролем. Тимчасове зберігання товарів під митним контролем здійснюється *на складах тимчасового зберігання*» [13].

Так, протягом 2016 – 2018 років за даними бухгалтерського обліку митницями через порушення митних правил (далі – ПМП) вилучено та оприбутковано на склади митниць майно на загальну суму – 1 612,5 млн. грн. (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 Обсяги вилученого та оприбуткованого на склади митниць майна протягом 2016 – 2018 років

Звітний період	Показник, млн. грн.
2018	687,5
2017	516,7
2016	408,3

Джерело: [7, 8]

Порядок роботи складу митного органу визначається центральним органом виконавчої влади з питань державної митної справи. На складах митних органів створюються зони митного контролю [36].

Власники товарів, що зберігаються на складах митних органів під митним контролем, або уповноважені ними особи можуть з дозволу та під контролем цих органів здійснювати із зазначеними товарами операції, передбачені МК України для товарів, митне оформлення яких не закінчено, а також:

- підготовку товарів до продажу (відчуження, транспортування, консолідацію, подрібнення партій, маркування, формування відправлень, сортування, зберігання у цілях транзиту);

- змішування товарів (компонентів) без надання одержаній продукції характеристик і властивостей, що істотно відрізняють її від вихідних складових;

- прості складські операції, необхідні для забезпечення збереження цих товарів (переміщення товарів у межах складу з метою раціонального розміщення; чищення; провітрювання; створення оптимального температурного режиму зберігання; сушіння, у тому числі із створенням потоку тепла; захист від корозії; боротьба із шкідниками; інвентаризація);

- взяття проб та зразків.

Разом з тим, у 2016 – 2017 роках основну питому вагу вартості вилучених товарів (табл. 3.2) складали:

- товари широкого вжитку (268 991,8 тис. грн., або 29,08%);

- автотранспорт (252 276,0 тис. грн., або 27,27%);

- інше (не увійшло до інших категорій) (116 748,0 тис. грн., або 12,62%);
- обладнання та устаткування (76 860,3 тис. грн., або 8,31%);
- тютюнові вироби (37 829,20 тис. грн., або 4,09%).

Таблиця 3.2 – Питома вага вартості вилучених товарів у 2016 – 2017 роках

Категорія товару	2016 рік
товари широкого вжитку, тис. грн.	93 760,0
автотранспорт, тис. грн.	125 048,6
інше (не увійшло до інших категорій), тис. грн.	55 776,6
обладнання та устаткування, тис. грн.	29 100,1
тютюнові вироби, тис. грн.	14 710,4

Джерело: [7, 8]

Зберігання товарів та транспортних засобів на складах митних органів у визначених випадках є платною послугою. Витрати митних органів на зберігання відшкодовуються власниками товарів, транспортних засобів або уповноваженими ними особами у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади з питань державної митної справи. Суми таких відшкодування не є бюджетними надходженнями, а спрямовуються митними органами на утримання складів.

Товари, що зберігаються на складах митних органів під митним контролем, можуть бути видані їх власникам або уповноваженим ними особам лише після митного оформлення зазначених товарів, сплати відповідних митних платежів та відшкодування витрат митних органів на їх зберігання.

Товари, транспортні засоби комерційного призначення, що зберігаються на складах митних органів, за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення строків зберігання, встановлених Митним кодексом України, підлягають реалізації, а у випадках, передбачених законодавством, - безоплатній передачі у володіння і користування або переробці, утилізації чи знищенню.

Кошти, одержані від реалізації товарів, після вирахування сум належних митних платежів та інших витрат, пов'язаних зі зберіганням та реалізацією товарів, зберігаються на рахунку відповідного митного органу. Власник товарів може протягом встановленого строку отримати з рахунку митного органу залишок коштів від реалізації товарів.

Одним з найбільш поширених елементів такої інфраструктури виступають склади митниць. Митні органи України відповідно до покладених на них завдань зобов'язані проводити облік, зберігання, оцінку вилученого, прийнятого на зберігання, розміщеного у митний режим відмови на користь держави майна, а також майна, виявленого в зоні митного контролю, власник якого невідомий та розпорядження ним. Також у випадках, передбачених законом, митні органи здійснюють провадження у справах про порушення митних правил та у справах про адміністративні правопорушення, що також може потягнути за собою надходження майна у розпорядження митних органів [33]. Необхідно відмітити, що на жаль, в більшості митницях України відсутні власні складські приміщення для зберігання товарів на складах митниці або їх не вистачає. У зв'язку з чим, митниці органи передають товари і транспортні засоби комерційного призначення на відповідальне зберігання підприємствам на яких створені умови для зберігання товарів під митним контролем. Таке зберігання вважається таким що зберігається на складі митного органу. Необхідно наголосити, що до складських приміщень суб'єктів господарювання встановлюються певні вимоги.

Відповідно, у правовідносинах пов'язаних з зберіганням товарів, транспортних засобів комерційного призначення на складах митних органів можуть приймати участь суб'єкти здійснення комерційної господарської діяльності. Залучення підприємств до зберігання товарів та транспортних засобів обумовлено відсутністю достатньої кількості власних складів митних органів. Водночас, постійно відбувається зростання обсягів товарообігу між державами, поширюються міграційні процеси, фізично збільшується кількості транспортних засобів, які перетинають державні кордони, що призводить до зростання навантаження на об'єкти митної інфраструктури та різноманітних логістичних центрів.

Відповідно до положень МК України товари, які через свої властивості не можуть зберігатися на складі органу доходів і зборів, за рішенням керівника органу доходів і зборів або особи, яка виконує його обов'язки, можуть передаватися органами доходів і зборів на зберігання підприємствам, на складах яких створено необхідні умови для належного зберігання таких товарів. Для цілей цього Кодексу таке зберігання вважається зберіганням на складі органу доходів і зборів [13].

В умовах залучення інфраструктури суб'єктів господарювання у митних правовідносинах особливої актуальності набувають питання організаційно-правових засад та порядку передачі майна митними органами товарів і транспортних засобів комерційного зберігання на відповідальне зберігання таким суб'єктам господарювання, визначення вимог до відкриття суб'єктами господарювання складів на яких можуть зберігатись товари під митним контролем, порядок отримання ними статусу «складу митного органу».

Важливим питанням яке вимагає свого вирішення є також виокремлення особливостей добору та зберігання деяких груп товарів на складах суб'єктів господарювання.

Отже, відповідно до п. п. 4,3 Порядку 627 товари, які через свої властивості не можуть зберігатися на складі митниці, можуть передаватися підприємствам, на складах яких створено необхідні умови для належного зберігання таких товарів [36]. Для цілей цього Порядку таке зберігання вважається зберіганням на складі митниці. Договори відповідального зберігання з такими підприємствами готуються підрозділом інфраструктури за погодженням з керівниками юридичного підрозділу та підрозділу фінансово-економічної роботи та бухгалтерського обліку митниці та укладаються в установленому порядку. Про укладення договору відповідального зберігання у триденний строк інформується підрозділ власної безпеки Головного управління ДФС відповідної області чи міста Києва.

Службова записка з висновком щодо неможливості зберігання товарів на складі митниці надається керівником підрозділу інфраструктури за результатами їх огляду завідувачем складу та/або вивчення наявних товаросупровідних та

інших документів у письмовій формі на ім'я керівника митниці. За результатами розгляду цієї службової записки та пропозицій щодо місця розміщення таких товарів керівником митниці приймається рішення щодо місця зберігання товарів.

Обов'язок щодо підготовки договорів зберігання між митницею і відповідним підприємством та підготовки акта приймання-передавання товарів покладається на уповноважену посадову особу підрозділу інфраструктури Митниці.

Розглянемо питання пов'язані з укладанням договору відповідального зберігання (статика відносин з відповідального зберігання) та порядку відбору підприємств (динаміка відносин з відповідального зберігання).

Взаємні відносини між митницею та підприємством регулюються на основі укладеного договору відповідального зберігання, який має як подібні та і відмінні від зазначених вище господарсько-правових договорів.

Зразком подібного договору відповідального зберігання може слугувати договір укладений 30 липня 2015р. між митницею ДФС (Поклажодавець) та товариством з обмеженою відповідальністю "МСК-ІВТ-ТЕРМІНАЛ" (Зберігач). Зазначений договір був об'єктом розгляду у справі в порядку господарського судочинства [28].

Відповідно до підпунктів вказаного договору у 2015 році сторони домовились вчинити наступний правочин: зберігач зобов'язався надати поклажодавцю послуги відповідального зберігання товарів, вилучених по протоколам про порушення митних правил, конфіскованих за рішенням суду, переданих для зберігання та інших товарів, що підлягають передачі у власність держави України, а саме зберігач зобов'язався зберігати товар переданий поклажодавцем і повернути його у схоронності. Конкретний перелік та види товару, що передається на відповідальне зберігання, був визначений в окремих актах прийому-передачі майна на відповідальне зберігання [28].

Також у договорі, передбачено, що майно зберігається на території зберігача, або в орендованих приміщеннях. З моменту фактичної передачі його поклажодавцем зберігачу, на останнього покладається обов'язок по збереженню майна в первинному вигляді з урахуванням природного зносу товарів. Право

власності на майно до зберігача не переходить, воно не може бути задіяне в господарському обороті зберігача або бути передане ним третім особам, знищено.

Згідно із окремими пунктами договору про надання послуг відповідального зберігання, послуги надаються зберігачем після підписання договору в строк не пізніше 10 робочих днів та погоджується сторонами окремо в кожному випадку. Договір чітко визначає місце надання поослуги зберігання. Відповідно до умов договору поклажодавець має право: проводити інвентаризацію майна, переданого для відповідального зберігання зберігачу. В разі необхідності, накладати митне забезпечення на склад зберігача, де зберігається майно, передане поклажодавцем [28].

Зберігач за договором зобов'язаний забезпечити повне збереження переданого на відповідальне зберігання майна та вживати заходи, необхідні для забезпечення схоронності майна, а після закінчення відповідального зберігання повернути поклажодавцю те саме майно. Майно повинно бути повернене в тому самому стані, у якому воно було прийняте на відповідальне зберігання, з урахуванням змін його природних властивостей. Забезпечити наявність пристосованих для відповідального зберігання майна приміщень, що охороняються та унеможливити доступ сторонніх осіб до майна. Повернути майно поклажодавцю за його першою письмовою вимогою. За першою вимогою поклажодавця надавати тому можливість доступу до майна і перевірки умов відповідального зберігання, невідкладно повідомивши у телефонному та письмовому режимах поклажодавця. У разі проведення поклажодавцем інвентаризації майна, що знаходиться на зберіганні, забезпечити безперешкодний доступ до них членів інвентаризаційної комісії поклажодавця. Не передавати третім особам ніякої інформації, пов'язаної з діяльністю поклажодавця ні під своїм іменем, ні під псевдонімом. У разі зміни, в період дії договору, місця реєстрації підприємства та/або місце розташування майна, переданого митницею на відповідальне зберігання, - невідкладно повідомити про це поклажодавця засобами телефонного зв'язку та письмово [28].

Також, поклажодавець письмово повідомляє зберігача про намір передати майно на відповідальне зберігання. По кожному окремому факту передачі майна на відповідальне зберігання зберігачеві поклажодавець складає у 2 примірниках та підписує і засвідчує круглою печаткою зі свого боку акт приймання-передачі майна на зберігання. Зберігач підписує і засвідчує круглою печаткою 2 примірника акту, 1 з яких повертає поклажодавцю. В акті обов'язково зазначаються: перелік майна (із зазначенням його кількості, характеристики, властивостей, необхідних для ідентифікації майна). Недоліки, дефекти, пошкодження майна (у випадку їх виявлення та/або попередження про них поклажодавцем). Вартість кожного окремого виду майна, яке передається на відповідальне зберігання [28].

У випадку порушення зобов'язання, що виникає з договору, сторона несе відповідальність, визначену договором та чинним законодавством. Порушенням договору є його невиконання або неналежне виконання, тобто виконання з порушенням умов, визначених змістом цього договору. Зберігач несе відповідальність згідно частини першої статті 936 ЦК України за зберігання майна, переданого поклажодавцем та зобов'язаний повернути його у схоронності. Вартість майна переданого на зберігання визначається відповідно до вимог статті 951 ЦК України збитки, завдані поклажодавцеві втратою (нестачею) або пошкодженням майна, відшкодовуються зберігачем у разі втрати (нестачі) майна – у розмірі його вартості, у разі пошкодження майна – у розмірі суми, на яку знизилася його вартість. Також якщо внаслідок пошкодження товару його якість змінилася настільки, що воно не може бути використано за первісним призначенням, поклажодавець має право відмовитися від цього майна і вимагати від зберігача відшкодування його вартості.

Зберігач несе відповідальність в розмірі вартості майна за не допуск представників поклажодавця до майна, яке передано на відповідальне зберігання [28].

Фактично між митницею та підприємством яке приймає на відповідальне зберігання товари та транспортні засоби укладається комплекс цивільно-

правових угод. По-перш, це договір відповідального зберігання, а по-друге, це договір на реалізацію подібного майна у випадках визначених законодавством.

Сьогодні необхідно вести мову про доцільність розробки зразкової форми договору передання майна (товарів) та транспортних засобів на відповідальне зберігання підприємствам. Важливою частиною такого договору мають бути умови щодо притягнення до відповідальності підприємства за невиконання умов договору, особливо у частині виникнення нестач викликаних втратою майна переданого на відповідальне зберігання. Досить поширену проблему нестачі майна можна продемонструвати на такому прикладі. Так, за результатами аналізу стану виконання зобов'язань відповідального зберігання в межах відповідальності Одеською митницею ДФС було встановлено, що у 2019 році на реалізацію передано майна на загальну суму 1 024,8 тис. гривень, що становить 12,6 відсотків від загальної суми вартості майна на початок року (8,2 млн грн.). Майно вартістю 7,1 млн. грн. залишилось не реалізованим у 2019 році. Вартість майна за результатами торгів склала 1168,2 тис. гривень. При цьому надійшло коштів до Державного бюджету на загальну суму 1050,3 тис. гривень, у т. ч. мито – 239,7 тис. гривень; ПДВ – 9,8 тис. грн., кошти від реалізації що надійшли до Митниці - 800,8 тис. гривень. Загальна сума винагороди організаторам аукціону (15,0 відс.) – 154,2 тис. грн., покриття витрат на оцінку – 12,8 тис. гривень.

При цьому, через скасування операцій з передачі безхазяйного майна на реалізацію, майно на загальну суму 738,3 тис. гривень залишилось не реалізованими. Крім того, встановлено, що внаслідок незабезпечення зберігачем ПП «Роял Трейд Імпекс» відповідального зберігання майна, що переходить у власність держави загальна сума втрат складає 301,5 тис. гривень.

Ще однією проблемою договірних відносин виступає визначення реальної ціни послуги відповідального зберігання. Головна проблема – низька оплата 10 грн. незалежно від площі і місця складу. Така плата за послугу є формальною і відповідно, підштовхує суб'єкт господарювання до подальших дій з метою отримання прибутку. Досить часто це призводить до виникнення ситуацій, коли товари не видавались їх власникам або ж суб'єктами господарювання стягувались кошти з власників товарів при видачі за зберігання,

транспортування, логістику, розвантаження, складські операції. Зазначене дозволяє запропонувати визначення ціни послуги через фактичні витрати на зберігання майна (товарів) та транспортних засобів.

Важливою умовою договору виступають відносини щодо страхування відповідальності за збереження майна (товарів) транспортних засобів переданих на відповідальне зберігання. Як правило приміщення складів підприємств належать ним на праві користування (найчастіше це договір оренди складських приміщень). Також на практиці у таких суб'єктів підприємницької діяльності відсутня власне майно на яке може бути накладено стягнення у випадку невиконання зобов'язань з відповідального зберігання майна належним чином. Зрозуміло, що подібні питання мали б бути предметом прискіпливого аналізу на етапі вибору відповідного підприємства для відповідального зберігання. Питання страхування майна (товарів) також є важливим елементом правовідносин за цим договором. У нормативно-правовому порядку бажано вирішити яка з сторін відповідального зберігання має здійснювати страхування майна (товарів). Логічним виглядає те, що страхувальником виступає саме митниця, яка укладає договір та передає майно (товари) та транспортні засоби на склад підприємства. На це вказують положення МК України, який визначає, що органи доходів і зборів несуть передбачену законом відповідальність за втрату або пошкодження товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що зберігаються ними. У випадку, передбаченому частиною четвертою цієї статті, таку відповідальність несе адміністрація підприємств, на складах яких розміщуються товари, передані органами доходів і зборів цим підприємствам на зберігання.

Свого нормативного закріплення у зразковій формі договору передання майна (товарів) та транспортних засобів на відповідальне зберігання підприємствам вимагає також така важлива умова як додаткові підстави розірвання договору. Досить часто на практиці виникають складні ситуації обумовлені небажанням підприємства яке надає послуги з відповідального зберігання здійснити фізичний допуск працівників митниці на територію складу, відмова у прийнятті певного товару на склад, відмова у проведення

ревізії матеріальних цінностей, недотримання вимог забезпечення схоронності товарів. У цих випадках договір має включати певні санкції до підприємства та його посадових осіб, включно з можливістю дострокового припинення договірних відносин. Так, наприклад, 19.12.2016р. Одеська митниця Державної фіскальної служби України (надалі позивач, Одеська митниця ДФС) звернулася до господарського суду Одеської області з позовом до Приватного підприємства «Ніка» (надалі відповідач, ПП «Ніка»), в якому просила суд зобов'язати ПП «Ніка» усунути перешкоди у користуванні та розпорядженні майном, яке передане Одеською митницею до ПП «Ніка» на відповідальне зберігання, шляхом надання доступу Одеській митниці ДФС до майна, яке передане Одеською митницею до ПП «Ніка» на відповідальне зберігання за договорами №44 від 14.02.2013р. та №273 від 01.04.2014р. [27]/

Позовні вимоги обґрунтовані порушенням відповідачем зобов'язань, прийнятих на себе за договором №44 про надання послуг відповідального зберігання від 14.02.2013р. та договором №273 про надання послуг відповідального зберігання від 01.04.2014р., які полягають у створенні перешкод для проведення інвентаризації майна, переданого на відповідальне зберігання (пункти 6.2.4, 6.3.8, 6.3.14 Договорів). Суд наголосив, що до обов'язків Зберігача умовами договору №44 про надання послуг відповідального зберігання від 14.02.2013р. віднесено забезпечення надання послуг у строки, встановлені цим договором; за першою вимогою Поклажодавця надавати тому можливість доступу до майна і перевірки умов відповідального зберігання (п.п. 6.3.1, 6.3.8 договору). Відповідно до п.6.3.15 Договору №44 Зберігач зобов'язаний у разі проведення Поклажодавцем інвентаризації майна, що знаходиться на зберіганні, забезпечити безперешкодний доступ до нього членів інвентаризаційної комісії [27].

Хоча митне законодавство і визначає право митниці передавати майно на відповідальне зберігання до підприємств, сьогодні нормативно відсутній порядок фактичного здійснення відбору таких суб'єктів господарювання. На практиці, з метою вирішення такого питання митниця зацікавлена у отриманні відповідних послуг від суб'єкта господарювання створює відповідно до наказу

керівника митниці комісію, яка здійснює обстеження відповідного шляхом виїзду на місце. Підсумком роботи комісії ставав висновок про відповідність приміщення складу вимогам Порядку 627 [3].

З метою забезпечення «доказовості» прийнятого рішення до висновку додавали фотографії відповідного об'єкту. Хоча такі повноваження прямо не передбачались у діючому законодавстві. У зв'язку з чим це потрібно закріпити на законодавчому рівні. Є групи товарів, які можуть зберігатись лише за наявності відповідного дозволу ліцензії – підакцизні.

Суттєвим недоліком нормативно-правового регулювання відносин з приводу передачі майна (товарів) на відповідальне зберігання підприємствам є відсутність імперативно визначеного критерію здійснення добору підприємств, відсутність уніфікованого реєстру підприємств готових надавати такі послуги, обов'язковості дотримання вимог забезпечення діяльності таких підприємств власним складським нерухомим майном, штатом підготовлених працівників та розвантажувально-вимірювальною технікою.

Питання відбору підприємства яке буде надавати послуги з відповідального зберігання майна (товарів) з позицій практичного забезпечення прав декларантів (власників) майна (товарів), транспортних засобів – тобто, приватно-правовий інтерес), та інтересів митниці (публічно-правовий інтерес) також має бути врегульоване на рівні підзаконного правового акту. В основу проведення відбору підприємств має бути покладено два важливих критерії. По-перше, це критерій спеціалізації. По-друге, це критерій вільного жеребкування якщо характеристики товарів та суб'єктів надання послуг (підприємств) з відповідального зберігання є однаковими. Таке вільне жеребкування може бути засобом забезпечення дотримання принципів (прозорості) відкритості у діяльності органів державної влади (у нашому випадку митних органів), зменшить корупційні ризики.

Щодо першого є яскравим приклад рішення у судовій справі Одеського окружного адміністративного суду від 18 вересня 2019 року у справі 420/1200/18. Так, до Одеського окружного адміністративного суду надійшов адміністративний позов Товариства з обмеженою відповідальністю "Торговий

дім "БКП" до Одеської митниці ДФС про визнання протиправним та скасування рішення [47].

В обґрунтування позовних вимог позивачем зазначено, що 09.06.2017 року Київська міська митниця ДФС склала протокол про порушення митних правил №0476/10000/17 від 09.06.2017 року керівником підприємства позивача ОСОБА_1 З наведених підстав 16.06.2017 року Одеська митниця ДФС за дорученням Київської міської митниці ДФС складено протокол про тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів і документів у справі про порушення митних правил та відповідно до зазначеного протоколу відповідачем вилучено відповідні товари у позивача. Разом з тим, як зазначає позивач провадження у справі про порушення митних правил керівником підприємства ОСОБА_1 закрито. З урахуванням наведених обставин представником позивача 06.11.2017 року на адресу відповідача направлено заяву про повернення вилучених товарів відповідно до протоколу про тимчасове вилучення товарів на адресу позивача. При цьому, 29.12.2017 року відповідачем у відповідь на звернення представника позивача, направлено на адресу позивача лист №4967/10/15-70-03-06 від 14.12.2017 року зі змісту якого вбачається, що Одеською митницею ДФС передано товар, який тимчасово вилучений відповідно до протоколу про вилучення, на відповідальне зберігання Товариству з обмеженою відповідальністю «Торино». Позивач вважає, що в силу приписів ч.4 ст.239 МК України, вилучений товар у Товариства з обмеженою відповідальністю "Торговий дім "БКП" не повинен був перебувати на зберіганні ТОВ «Торино», оскільки таке рішення відповідач мав прийняти лише за умови, що товар через свої властивості не міг зберігатися на складі відповідача. Вважаючи рішення відповідача щодо передачі на зберігання ТОВ «Торино» вилучений товар на підставі протоколу про вилучення товарів у справі №0476/10000/17 від 16.06.2017 року необґрунтованим та протиправним звернувся до суду [47].

Тобто позивач в основу своїх позовних вимог поклав тезу про те, що укладання договору відповідального зберігання між митницею та Товариству з обмеженою відповідальністю «Торино» могло мати місце виключно у тому

випадку якщо у самої митниці не було можливості зберігати через властивості товару його на своєму митному складі.

У кінцевому рахунку адміністративний позов Товариства з обмеженою відповідальністю "Торговий дім "БКП" до Одеської митниці ДФС було задоволено і визнано протиправним та скасовано рішення Одеської митниці ДФС про передачу на зберігання ТОВ "Торино" тимчасово вилученого товару відповідно до Протоколу про тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів і документів у справі про порушення митних правил №0476/10000/17 від 16.06.2017 року. Приписами ч. ч. 1, 9 ст. 494 МК України передбачено, що про кожний випадок виявлення порушення митних правил уповноважена посадова особа органу доходів і зборів, яка виявила таке порушення, невідкладно складає протокол за формою, установлену центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Протокол, а також вилучені товари, транспортні засоби комерційного призначення та документи, зазначені в протоколі, передаються до митниці, в зоні якої виявлено порушення митних правил.

Таким чином, враховуючи те, що протокол про порушення був складений посадовою особою Київської міської митниці ДФС, яка безпосередньо виявила (за власним переконанням) порушення митних правил директором ТОВ «Торговий дім «БКП», й само провадження у справі про порушення митних правил здійснювалось Київською міською митницею ДФС, то в силу частини дев'ятої статті 494 МК України товар повинен був бути переданий Київській міській митниці ДФС, адже відповідач тимчасово вилучив товар саме за дорученням Київської міської митниці ДФС, яка, як митниця, в зоні діяльності якої виявлено порушення митних правил, повинна була приймати подальші рішення щодо зберігання тимчасово вилученого товару позивача [47].

Аналогічна правова позиція висловлена у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 23.07.2019 року по справі №826/6479/18. При цьому суд враховує, що відповідач не повідомляв Київську міську митницю ДФС про неможливість зберігання вилученого товару

на своєму складі, чи навпаки можливість зберігання на складі Київської міської митниці ДФС.

Суд зазначає, що відповідачем жодних доказів, щодо підтвердження властивостей через які тимчасово вилученого товару на виконання доручення Київської міської митниці ДФС не можливо зберігати на складах органів доходів і зборів не надано, також не зазначено які саме умови створено на складах ТОВ «Торино» для належного зберігання зазначеного товару позивача [47].

Щодо другого яскравим прикладом є процедура визначена проектом наказу «Щодо організації заходів по розпорядженню майном, яким Одеська митниця ДФС набула права розпорядження та визначення порядку вибору підприємств-організаторів митних аукціонів і підприємств по наданню послуг відповідального зберігання» (2016 року). Згаданий проект було розроблено з метою прискорення вжиття заходів щодо розпорядження майном, яким Одеська митниця ДФС (далі – Митниця) набула права розпорядження, та встановлення прозорого порядку визначення підприємств-організаторів митних аукціонів та митних складів, в які переміщується майно для зберігання, з урахуванням вимог статей 199, 240, 243, 321 Митного кодексу України, Порядку обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 1998 № 1340 (далі – Постанова 1340) та Положення про умови та порядок проведення тендера (конкурсу) з визначення спеціалізованих підприємств-організаторів митних аукціонів, затвердженого Наказом Державної митної служби України від 12 лютого 2011 року № 103 (далі – Положення 103), Порядку роботи складу митниці ДФС, затвердженого наказом Мінфіну від 30 травня 2012 року № 627, Порядку організації митних аукціонів, реалізації товарів і транспортних засобів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 607.

Відповідно до п. 11 проекту наказу «Щодо організації заходів по розпорядженню майном, яким Одеська митниця ДФС набула права розпорядження та визначення порядку вибору підприємств-організаторів митних аукціонів і підприємств по наданню послуг відповідального

зберігання»Управлінню інфраструктури надавалась вказівка забезпечити формування пропозицій щодо вибору складу Митниці для розміщення товарів, строк зберігання яких під митним контролем закінчився, шляхом проведення випадкової вибірки (лототрону) з обов'язковою відеофіксацією; та здійснювати завчасне (не пізніше ніж за 5 робочих днів) повідомлення телефоном або письмовому вигляді уповноважених представників підприємств, з якими Митницею укладені договори відповідального зберігання про дату та місце проведення лототрону із зазначенням інформації про кількість та найменування товарів із зазначенням номеру контейнеру, які підлягають переміщенню. Уповноважені представники підприємств, з якими Митниця уклала договори відповідального зберігання, можуть бути присутніми при проведенні лототрону.

Подібна практика проведення відбору шляхом жеребкування також забезпечує неупереджений вибір підприємств, допомагає уникнути корупційних ризиків та підкреслює демократизм у прийнятті рішень органів влади.

3.2 Підвищення ефективності реалізаційних процедур щодо майна, яке перейшло у власність держави

На початку кожного року митні органи (керівник або особа, що його заміщає, в межах повноважень, установлених законодавством) із залученням органів, що вилучають та обліковують майно, визначають на конкурсній основі спеціалізовані торговельні організації, яким доручатиметься реалізація майна, з обов'язковим занесенням їх до єдиного реєстру.

При цьому відповідні угоди з спеціалізованими торговельними організаціями на реалізацію майна укладаються керівником або особою, що виконує його обов'язки, відповідного органу, в якому майно перебуває на обліку, лише після включення їх до єдиного реєстру торговельних підприємств та організацій.

Реалізація майна, яким набула права розпоряджатися митниця, за визначену торговельну винагороду, здійснюється за договором комісії спеціалізованою торговельною організацією, яка обов'язково має бути в єдиному

реєстрі. Станом на 16 жовтня 2020 року до Єдиного реєстру суб'єктів господарювання, які можуть здійснювати реалізацію безхазяйного майна та майна, що переходить у власність держави, включено 65 суб'єктів господарювання.

Як правило, договір зі спеціалізованими торговельними організаціями про реалізацію майна на умовах комісійної торгівлі укладається терміном на 1 календарний рік. Можлива пролонгація договору за умови відсутності порушень договірних зобов'язань його сторонами та за умови включення спеціалізованої торговельної організації до єдиного реєстру на відповідний рік.

При реалізації майна за договорами комісії обов'язково має бути враховане закріплене установчим документом спеціалізованої торговельної організації право на проведення такої діяльності. Доцільною буде заборона укладання договорів комісії з спеціалізованою торговельною організацією за наявності непогашеної нестачі перед митницею. Приймання майна у відповідності до умов договору комісії здійснюється спеціалізованою торговельною організацією за актом опису, оцінки та передачі майна. Однак, типовий договір комісії для укладання митницями на сьогодні не встановлено. У ньому доцільно було б передбачити, зокрема:

вимоги до стану торговельних та складських приміщень та торговельно-технологічного обладнання, які використовуються спеціалізованою торговельною організацією для реалізації майна;

вимоги до приймання, зберігання та продажу продовольчих товарів, що потребують особливого режиму зберігання (за потреби);

право митниці припинити або призупинити реалізацію майна, переданого на комісію, до моменту усунення виявлених порушень при його реалізації та вимагати повернення окремих його партій у разі недотримання спеціалізованою торговельною організацією вимог укладеної угоди;

щоквартальне звірення взаєморозрахунків за передане митницями в реалізацію майно та спеціалізованими торговельними організаціями;

право проведення митницею вибіркової/щорічної інвентаризації майна, яке передано та перебуває в реалізації, за місцем його знаходження;

відповідальність спеціалізованої торговельної організації за цілісність і збереження майна з моменту прийняття майна, зокрема відповідальність в установленому законодавством порядку за втрату або пошкодження майна;

прийняття майна для реалізації проводиться спеціалізованою торговельною організацією за місцем знаходження цього майна відповідно до законодавства та на підставі оформленого акта опису, оцінки та передачі майна;

здійснення оцінки майна;

відсоток торговельної винагороди, який визначатиметься окремо за кожним актом опису, оцінки та передачі майна;

здійснення розрахунків та надання підтверджуючих документів про перерахування коштів, в т.ч. відповідальність за несвоєчасне перерахування коштів.

З метою реалізації конфіскованого майна, вилученого за матеріалами митниць, використовувалася електронна торгова система OpenMarket ДП «СЕТАМ», що заснована на інноваційній технології Blockchain (захист та збереження даних здійснюється за допомогою потужних криптографічних алгоритмів).

За підсумками 2018 року спостерігається зменшення обсягів зарахування коштів органами ДВС до державного бюджету від реалізації вилученого митницями конфіскованого майна в порівнянні з 2017 роком. Так, протягом 2018 року до Державного бюджету органами ДВС було перераховано коштів від реалізації конфіскованого майна отриманого від митниць ДФС на загальну суму 12,0 млн. грн., а протягом 2017 року – 16,1 млн. грн. (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Перерахування органами державної виконавчої служби коштів від реалізації конфіскованого майна, отриманого від митниць

Звітний період	Вилучено митницями, млн. грн.	Конфіковано судом, млн. грн.	Передано органам державної виконавчої служби, млн. грн.	Зараховано до бюджету, млн. грн.
2018	687,5	132,0	103,8	12,0
2017	516,7	157,4	134,2	16,1
2016	408,4	177,9	171,7	13,7

Джерело: [7? 8]

Зазначена система електронних торгів арештованим майном почала впроваджуватися в Україні з 1 травня 2014 року як експеримент відповідно до розпорядження КМУ «Про проведення експерименту із запровадження нової системи реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів» від 01.04.2014 № 332-р [44]. У 2015 році результати проведення експерименту із запровадження нової системи реалізації арештованого майна було визнано Урядом успішними та вирішено запровадити реалізацію арештованого майна шляхом проведення електронних торгів у цілому по Україні [45].

На початку організатором електронних торгів арештованим майном було ДП «Інформаційний центр», яке належало до сфери управління Міністерства юстиції України та мало відповідні можливості щодо адміністрування відповідної системи торгів.

У подальшому Мін'юстом було створено окреме ДП «СЕТАМ» та уповноважено його на організацію електронних торгів арештованим майном. Наразі було здійснено ребрединг підприємства на торгову марку «OpenMarket».

Офіційна статистика зазначає, що станом на 05.08.2020 від продажу майна на електронних торгах СЕТАМ до бюджету надійшло близько 12,5 млрд. грн. в

результаті проведення 421 607 (з яких 63 834 успішних) торгів з дохідністю 6%. Крім того, варто зазначити, що в торгах взяли участь 310 465 покупців [4].

Загалом процес реалізації майна за допомогою ЕТС ДП «СЕТАМ» проходить в декілька етапів [4]:

Серед основних недоліків електронної торгової системи ДП «СЕТАМ» відзначають такі:

1. Неповний опис майна та труднощі в організації огляду майна.

Організатор торгів при описі лотів часто грішить тим, що не вказує важливої інформації (розмір одягу/взуття, технічні характеристики електроніки/офісної техніки, тощо) або вказують неповну інформацію.

2. Блокування учасників торгів.

Чи то проблеми програмного забезпечення СЕТАМ, чи наявність можливості «ручного керування» процесами торгів з боку адміністрації СЕТАМ, призводять до порушення прав учасників як до початку, так і в процесі проведення торгів. Зокрема, зафіксовані скарги користувачів, що належним чином зареєструвалися на веб-сайті, сплатили гарантійні внески, однак включитись у боротьбу за обраний лот не змогли, оскільки клавіші ставок від самого початку торгів були неактивними. Єдине, що їм залишалось, спостерігати за аукціоном у ролі глядача.

Ще більш поширеним є явище, коли на якомусь етапі торгів система блокує учаснику можливість здійснити ставку. Варіації різні: в одних учасників блокувалася можливість зробити будь-яку ставку, крім особливої, інші не мали можливості зробити саме особливу ставку, а в деяких обидві клавіші були неактивними. Таким чином, учасники, що мали намір торгуватися за лот до перемоги, фактично позбавлялися такої можливості, а конкуренти ставали власниками майна за значно нижчою ціною.

3. Складнощі при отриманні та реєстрації придбаного майна.

Чимало скарг зафіксовано щодо труднощів при реєстрації права власності чи постановки на облік придбаного майна. Справа в тому, що зазвичай майно обтяжене рядом арештів та кредитних обтяжень, зняття яких потребує чималих часових та фінансових затрат. У житловій нерухомості можуть бути зареєстровані неповнолітні чи недієздатні особи, виписати яких можливо лише в судовому

порядку. При постановці на облік авто траплялися випадки виявлення переварених номерів на кузові автомобіля.

4. Не передбачена можливість онлайн платежів з банківських карток.

Наявність такої ситуації створює штучні перепони для потенційних учасників торгів і не відповідає ринковим вимогам.

5. Крадіжки та недостачі на складах.

Крім того, наявність лише одного організатора електронних торгів призвело до монополізації ринку реалізації конфіскованого майна. Така ситуація, створює передумови для зловживань та корупції у зазначеній сфері та призводить до низького рівня сервісу.

Отже, СЕТАМ це окремий електронний майданчик, який створювався для продажу арештованого майна у виконавчому провадженні та, який на відміну від інших, забезпечує зберігання такого майна (шляхом укладання договорів відповідального зберігання з суб'єктами господарювання, які мають складські приміщення). За інформацією з відкритих джерел [15] зберігання арештованого майна доручено ТОВ «Альфа хімтрейд», з яким укладено відповідний договір, який передбачає отримання зазначеним підприємством за свої послуги 3% від вартості реалізованого майна, тобто організатору торгів ДП «СЕТАМ» залишається 2% від суми виручених коштів.

Альтернативою СЕТАМ стала електронна система ProZorro.Продажі. ProZorro є унікальною електронною системою, яка дозволяє абсолютно будь-якій людині відстежити абсолютно всі операції, вироблені в рамках конкретної угоди. На сайті присутній спеціальний аналітичний модуль, який дозволяє максимально швидко і просто відстежувати будь-які угоди.

ProZorro.Продажі – електронна торгова система, створена за ініціативи Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Transparency International Україна, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Національного Банку України та українських електронних майданчиків. Побудована на засадах системи ProZorro, яка вже підтвердила свою життєздатність.

Проект ProZorro.Продажі розпочав роботу 24 червня 2016 року, а станом на сьогодні обсяг продажів платформи ProZorro.Продажі перевищив 28,11 млрд. грн. (згідно офіційних статистичних даних [18]).

На підставі аналізу переваг та недоліків обох систем продажу майна на електронних торгах можна припустити, що ProZorro. Продажі вбачався більш перспективним варіантом, адже вже цей майданчик пропонує більш прозорі умови продажу майна (дворівнева архітектура та об'єктивний розмір винагороди і порядок її розподілу серед електронних майданчиків), а також дає можливість проведення такого виду торгів як «голландський» аукціон, що у випадку майна, що переходить у власність держави за порушення митного законодавства, є суттєвою перевагою.

ВИСНОВКИ

1. Під державним майном ми пропонуємо розуміти усі активи та природні ресурси, які належать на праві власності державі в особі її органів та Українського народу, а під майном, що перейшло у власність держави – будь-яке майно (активи), яке належало юридичним чи фізичним особам та в установленому законодавством порядку перейшло у власність держави в особі органів, до компетенції яких віднесено розпорядження ним.

Також відзначимо, що у законодавстві з питань державної митної справи застосовується не термін «майно» (як у цивільному, господарському законодавстві), а категорії «товари», «транспортні засоби».

2. Загалом у власність держави за порушення митного законодавства переходять товари за наступними підставами (ознаками) вилучення:

1) товари з обмеженим терміном зберігання, затримані митницями як предмети порушення митних правил (реалізуються до рішення суду задля попередження їх псування);

2) вилучені митницями товари, щодо яких винесено рішення суду про конфіскацію;

3) товари, строки зберігання чи перебування яких під митним контролем, встановлені МКУ, закінчилися, за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення таких строків (у тому числі такі, що за рішенням суду підлягають поверненню власнику, за яким власник не звернувся);

4) товари, поміщені в митний режим відмови на користь держави;

5) товари, які були виявлені (знайдені) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю і власник яких невідомий.

Загалом, економічний ефект від розпорядження таким майном недостатньо суттєвий, що вказує на необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності діяльності у відповідній сфері.

3. Виділено основні операції з вилученими товарами: операція з фактичного вилучення товарів або прийняття товарів на зберігання; попередня оцінка товарів та передача їх на зберігання; визначення фактичного статусу

товарів; залежно від статусу товару вживаються заходи з розпорядження товарами; перерахування коштів отриманих від розпорядження після відшкодування понесених витрат на організацію розпорядження ними та зарахування їх до держбюджету або на рахунок митниці – у випадку реалізації швидкопсувних товарів до рішення суду, а також реалізації товарів, за якими не звернувся власник або уповноважена ним особа. У окремих випадках можливе повернення власнику майна або коштів, отриманих від його реалізації.

4. В ході аналізу нормативно-правової бази визначено проблемні питання, що виникають під час розпорядження майном, що перейшло у власність держави. Нормативно-правові акти, які регламентують діяльність державних органів у цій сфері, не забезпечують єдиних підходів у здійсненні зазначених операцій, внаслідок чого існуюча розгалужена система управління цим майном неефективна і не відповідає інтересам держави та потребує негайного перегляду.

5. Укладання договору відповідального зберігання майна (товарів) та транспортних засобів фактично є «делегуванням» повноважень щодо зберігання та розпорядження цим майном, а не класична господарсько-правова оренда на складі. Взаємні відносини між митницею та підприємством регулюються на основі укладеного договору відповідального зберігання, який має як подібні та і відмінні від зазначених вище господарсько-правових договорів. Фактично ми говоримо про, що перебування товарів які є предметом договору під митним режимом перетворює відносини зберігання на комплексні. У цих відносинах присутні адміністративно-господарські елементи, що робить їх достатньо унікальними для правової системи в цілому.

Необхідно вести мову про удосконалення процесу правового регулювання відносин з передання майна (товарів) на відповідальне зберігання через розробку зразкової форми договору передання майна (товарів) та транспортних засобів на відповідальне зберігання підприємствам. Важливою частиною такого договору мають бути умови щодо притягнення до відповідальності підприємства за невиконання умов договору, особливо у частині виникнення нестач викликаних втратою майна переданого на відповідальне зберігання. Нормативного закріплення у зразковій формі договору передання майна (товарів) та

транспортних засобів на відповідальне зберігання підприємствам вимагає також така важлива умова як додаткові підстави розірвання договору, страхування майна (товарів) та страхування майнової відповідальності.

Серед важливих організаційних елементів удосконалення діяльності з передачі митницею майна (товарів) на відповідальне зберігання підприємством є необхідність ліцензування такої діяльності та формування єдиної бази відповідних суб'єктів підприємницької діяльності які заявили про бажання надавати послуги з відповідального зберігання.

Необхідно врегульоване на рівні підзаконного правового акту питання відбору підприємства яке буде надавати послуги з відповідального зберігання майна (товарів). В основу проведення відбору підприємств має бути покладено два критерії : спеціалізації та вільного жеребкування (якщо характеристики товарів та суб'єктів надання послуг (підприємств) з відповідального зберігання є однаковими). Таке вільне жеребкування може бути засобом забезпечення дотримання принципів (прозорості) відкритості у діяльності органів державної влади (у нашому випадку митних органів), зменшить корупційні ризики.

6. Наголошено, що «ProZorro. Продажі» вбачався більш перспективним варіантом, адже вже цей майданчик пропонує більш прозорі умови продажу майна (дворівнева архітектура та об'єктивний розмір винагороди і порядок її розподілу серед електронних майданчиків), а також дає можливість проведення такого виду торгів як «голландський» аукціон, що у випадку майна, що переходить у власність держави за порушення митного законодавства, є суттєвою перевагою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України : Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.07.2020).
2. Державна митна служба виявила приблизно 500 кг дієтичної добавки, яка містить ГМО. URL: <https://www.apteka.ua/article/188467>
3. Державні фінанси. Податки і збори. URL: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/97-derzhavne-mayno> (дата звернення: 10.07.2020).
4. Електронні торги. URL: <http://setam.gov.ua/electronic-auction> (дата звернення: 22.08.2019).
5. За 11 місяців 2018 року до держбюджету надійшло 58,1 млн грн від реалізації майна, що перейшло у власність держави. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/361364.html>
6. Закарпатські митники вилучили два мікроавтобуси "SPRINTER". URL: <http://zak.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/369848.html>
7. Звіт Державної фіскальної служби України за 2017 рік. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/223549.PDF> (дата звернення: 30.01.2019).
8. Звіт Державної фіскальної служби України за 2018 рік. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/240396.pdf> (дата звернення: 28.03.2019).
9. [Имущество государственное. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона](#) : в 86 т. (82 т. и 4 доп.). СПб., 1890-1907.
10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції ООН : Конвенція. Міжнародний документ від 31.10.2003 База «Законодавство України». URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/ed20100101/find?text=%C8%EC%F3%F9%E5%F1%F2%E2%EE#Text (дата звернення: 10.07.2020).
11. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму : Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 16.05.2005 База

«Законодавство України». URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948/ed20110601/find?text=%CC%E0%E9%ED%EE#Text (дата звернення: 10.07. 2020).

12. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>. (дата звернення: 10.07. 2020).

13. Митний кодекс: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 12.07. 2020).

14. Митники Рівненщини 146 разів призупиняли митне оформлення товарів через порушення прав інтелектуальної власності. URL: <http://www.dubrrda.gov.ua/2838-mitniki-rvnenschini-146-razv-prizupinyali-mitne-oformlennya-tovarv-cherez-porushennya-prav-ntelektualnoyi-vlasnost.html>

15. Мін'юст частково відмовився від послуг посередника у зберіганні конфіскату. URL: https://zik.ua/news/2014/06/18/minyust_chastkovo_vidmovyvsya_vid_poslug_poserednyka_u_zberiganni_konfiskatu_498698 (дата звернення: 3.09.2019).

16. На Львівщині знищили сигарет на суму понад 560 тис. грн. URL: <https://cynicallviv.com.ua/na-lvivshhyni-znyshhyly-sygaret-na-sumu-ponad-560-tys-grn/>

17. На Ягодині зупинили контрабанду квітів ФОТО. URL: <https://p-p.com.ua/news/54927/>

18. Основні результати Prozorro.Продажі. URL: <https://bi.prozorro.sale/#/> (дата звернення: 3.03.2019).

19. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року № № 2755-VI. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: zakon.rada.gov.ua/go/2755-17 (дата звернення: 10.07. 2020).

20. Положення про умови та порядок проведення тендера (конкурсу) з визначення спеціалізованих підприємств - організаторів митних аукціонів: Держмитслужба України; Наказ, Положення від 14.02.2011 № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0820-1>.

21. Порядок взаємодії органів державної виконавчої служби та митниць Державної фіскальної служби під час передавання майна, конфіскованого за рішеннями судів, та розпорядження ним: Наказ Міністерства юстиції України; Мінфін України; Порядок, Акт, Форма типового документа, Довідка, Доручення від 23.03.2018 № 892/5/379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0362-18>.

22. Порядок обліку, зберігання, оцінки вилученого митницями ДФС майна, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію, передачі його органам державної виконавчої служби і розпорядження ним: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 26.12.2001 № 1724. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1724-2001-%D0%BF>.

23. Порядок організації митних аукціонів, реалізації товарів і транспортних засобів на митних аукціонах, товарних біржах або через підприємства торгівлі, а також розпорядження окремими видами товарів, що не підлягають реалізації: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа від 26.04.2003 № 607. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/607-2003-%D0%BF>.

24. Порядок реалізації арештованого майна: Наказ Міністерства юстиції України; Порядок від 29.09.2016 № 2831/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16>.

25. Порядок роботи складу митниці ДФС: Мінфін України; Наказ, Порядок, Форма типового документа [...] від 30.05.2012 № 627. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1097-12>.

26. Порядок розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 11.07.2002 № 985. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-2002-%D0%BF>.

27. Постанова Одеського апеляційного господарського суду від 20 червня 2017 р. справа № 916/3491/16 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67404988>.

28. Постановление № 75921730, 16.08.2018, Одесский апелляционный хозяйственный суд. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/75921730/>.

29. Про виконавче провадження: Закон України; Перелік від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.

30. Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму: Наказ Мінфіну від 31.05.2012 № 657. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1669-12#Text> (дата звернення: 12.07. 2020).

31. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції: Закон України від 14.01.2000 № 1393-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-14>.

32. Про внесення змін та доповнень до Положення про порядок відчуження основних засобів, що є державною власністю, та Положення про порядок продажу на аукціоні, за конкурсом основних засобів, що є державною власністю Фонд державного майна; Наказ, Положення, Форма типового документа від 29.03.2004 № 604 (втратив чинність) База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0471-04/ed20061218/find?text=%CC%E0%E9%ED%EE#Text> (дата звернення: 10.07. 2020).

33. Про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 21.05.2014 № 236. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF/> (дата звернення: 16.07. 2020).

34. Про затвердження Положення про відчуження Національним банком України майна, набутого у власність у рахунок погашення боргу за кредитами: Постанова Національного банку України; Положення від 16.04.2014 № 218. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0543-14/ed20170315#n353> (дата звернення: 10.07. 2020).

35. Про затвердження Порядку обчислення сум витрат у справах про порушення митних правил та їх відшкодування та розмірів відшкодувань за

зберігання на складах митних органів товарів і транспортних засобів : Наказ Мінфіну від 15.06.2012 № 731. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1140-12#Text> (дата звернення: 12.07. 2020).

36. Про затвердження Порядку роботи складу митниці ДФС: Наказ Мінфіну 30.05.2012 № 627. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1097-12> (дата звернення: 12.07. 2020).

37. Про затвердження Порядку розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 р. № 985. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.07. 2020).

38. Про затвердження Тимчасового положення про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна : Наказ Міністерства юстиції України від 27.10.1999 № 68/5. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/1151> (дата звернення: 12.07. 2020).

39. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-ХІІ. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>

40. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-ІІІ. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>

41. Про Положення про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісних майнових комплексів державних підприємств, які не підлягають приватизації Фонд державного майна; Наказ, Положення від 05.05.2001 № 787 (втратив чинність) База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0463-01/ed20110207/find?text=%CC%E0%E9%ED%EE#Text>(дата звернення: 10.07. 2020).

42. Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства : Фонд державного майна; Наказ, Положення, Форма типового документа, Перелік від 29.12.2010 № 1954. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0109-11/ed20110207/find?text=%CC%E0%E9%ED%EE#Text>(дата звернення: 10.07.2020).

43. Про порядок обліку, зберігання, оцінки вилученого митниціями ДФС майна, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію, передачі цього майна органам державної виконавчої влади і розпорядження ним: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2001 р. №1724. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1724-2001-%D0%BF> (дата звернення: 12.07.2020).

44. Про проведення експерименту із запровадження нової системи реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 332-р. Дата оновлення: 06.08.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2014-p> (дата звернення: 12.09.2019).

45. Про реалізацію арештованого майна шляхом проведення електронних торгів: Наказ Міністерства Юстиції України від 22.12.2015 № 2710/5. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1620-15> (дата звернення: 23.09.2019).

46. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

47. Решение № 84521002, 26.09.2019, Одесский окружной административный суд URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/84521002/>

48. Сергеев А.А. Товар. Большая Советская Энциклопедия. М.,1977. Т.26. С.19.

49. Спасибо-Фатєєва І. Поняття майна, майнових та корпоративних прав як об'єктів права власності. *Українське комерційне право*. 2004. № 5. С. 9-18.

50. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про безоплатну передачу майна : Угода Кабінету Міністрів України. Міжнародний документ від 08.03.2016 року. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_302/ed20160303#n14(дата звернення: 10.07. 2020).

51. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про взаємну допомогу між їх митними адміністраціями : Угода Кабінету Міністрів України. Міжнародний документ від 23.05.2016 року. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_001-16/ed20160523#n19 (дата звернення: 10.07. 2020).

52. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Україна, Європейський Союз, Євратом [...]; Угода, Список, Міжнародний документ від 27.06.2014. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

53. Упродовж тижня працівники Львівської митниці ДФС вилучили товарів – предметів митних правопорушень на понад 140 тисяч гривень. URL: <http://www.tax.gov.ua/media-tsentr/regionalni-novini/366544.html>

54. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01. 2003 р. № 435-IV/ Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print>. (дата звернення: 10.07. 2020).

55. Чернівецькі митники вилучили предмети нумізматики. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/370916.html>